

Onderwerp
Zienswijze op Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor Nationaal Pro-
gramma Ruimte voor Defensie (NPRD)

Kern mededeling:
Tijdens de commissie RND van 7 februari 2024 is de voorgenomen zienswijze van
GS op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor het Nationaal Programma
Ruimte voor Defensie (NPRD) beeldvormend besproken.
Toegezegd is u de uiteindelijke zienswijze en de zienswijzen van de medeoverhe-
den in Flevoland toe te zenden.

Mededeling:
De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor het Nationaal Programma
Ruimte voor Defensie (NPRD) heeft van 18 december 2023 tot en met 12 februari
2024 ter inzage gelegen. Gedurende deze periode kon iedereen een zienwijze in-
dienen.

De voorgenomen zienswijze van GS is tijdens de commissie RND van 7 februari
2024 beeldvormend besproken. Het besprokene is verwerkt in de uiteindelijke
zienswijze. Tijdens de commissie is aangegeven dat in het op te stellen MER mo-
gelijk ook alternatieven betrokken worden, waarvan nu de locaties nog niet ge-
specificeerd zijn. Dat zijn bijvoorbeeld landbouwtransitiegebieden, maar dat be-
treft ook eventueel medegebruik van civiele luchthavens. In de zienswijze wordt
daarom verzocht de provincie te informeren als een Flevolandse locatie wordt
toegevoegd aan het milieu-effectonderzoek.

Bijgaand treft u de door ons college ingediende zienswijze op de NRD voor het
NPRD aan. Tevens zijn de zienswijzen van de medeoverheden in Flevoland bijge-
voegd.

Bijlagen

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de Woo (ja/nee aangeven)
zienswijze provincie	3212231	ja
zienswijze Almere	3228069	ja
zienswijze Dronten	3227409	ja
Zienswijze Lelystad	3228546	ja
Zienswijze Noordoostpolder	3228068	ja
Zienswijze Urk	3227407	ja
Zienswijze Zeewolde	3227416	ja
Zienswijze waterschap Zuiderzeeland	3227467	ja

Registratienummer
3227477
Datum
9 februari 2024
Expertiseteam
ETGO
Openbaarheid
Openbaar
Portefeuillehouder
Reus, J. de
Ter kennisname aan PS en
burgerleden

PROVINCIE FLEVOLAND

Postbus 55
8200 AB Lelystad

Telefoon
(0320)-265265

Fax
(0320)-265260

E-mail
provincie@flevoland.nl

Website
www.flevoland.nl

Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en
Duurzaamheid
Ministerie van Defensie
Postbus 20701
2500 ES 'S-GRAVENHAGE

Verzenddatum
09 FEB. 2024

Bijlagen
1

Uw kenmerk

Ons kenmerk
3212231

Onderwerp

Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, Notitie Reikwijdte en
Detailniveau

Geachte lezer,

Uw Ministerie heeft van 18 december 2023 tot en met 12 februari 2024 de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en het Participatieplan voor het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) ter inzage gelegd. De NRD en het Participatieplan geven ons aanleiding het volgende op te merken.

Voor de locatiekeuzen in het kader van het NPRD vragen wij aandacht voor afstemming met andere opgaven in Flevoland, een meer evenwichtige ontwikkeling van Flevoland en de communicatie en participatie. Deze worden hierna toegelicht. In de bijlage bij deze brief geven wij een aantal meer technische opmerkingen die betrekking hebben op het MER-onderzoek.

Afstemming met andere opgaven, bijdrage aan een meer evenwichtige ontwikkeling van Flevoland

De provincie Flevoland onderschrijft het essentiële belang van het garanderen van onze nationale veiligheid en ziet derhalve het belang van een goed functionerende Defensie en sluit haar ogen niet voor de betekenis die Flevoland kan hebben bij nationale opgaven. In de beoordeling van mogelijke ontwikkelingen kijken wij daarbij met name of deze passen bij de kracht en kenmerken van het gebied.

De provincie is aangelegd voor een goede ontwikkeling van Nederland. Lag het accent voor Flevoland oorspronkelijk op voedselproductie, later kwamen daar andere opgaven zoals woningbouw bij. Wij hechten nog steeds veel waarde aan de landbouw in onze provincie en de rol die onze agrariërs hebben op het gebied van voedselzekerheid.

De provincie is nu geen onbeschreven blad meer en naast een mogelijke opgave voor Defensie, zijn er andere opgaven die een plek moeten krijgen in Flevoland. Denk aan woningbouw, energie, klimaat, natuur, water en bodem en de toekomstbestendige landbouw. Niet alles kan hier nog zomaar.

Daarbij komt ook dat de ontwikkeling in het verleden niet altijd evenwichtig was, waardoor we in Flevoland nu specifieke vraagstukken hebben. Zo is de bijdrage aan de woonopgave helaas niet gepaard gegaan met de daarbij benodigde werkgelegenheid en voorzieningen. Sterker, soms is het voorzieningenniveau nog afgenomen zoals bij de ziekenhuizen. De onevenwichtige ontwikkeling

Inlichtingen bij

Doorhiesnummer

Bezoekadres

Visarendreef 1
Lelystad

leidt er ook toe dat het woon-werkverkeer niet in balans is.

In het kader van het MIRT is dan ook aangegeven dat Rijk en regio zich naast woningbouw en bereikbaarheid ook inzetten op het stimuleren van de werkgelegenheid om de eenzijdige pendel richting het oude land tegen te gaan en inzetten op het voorzieningenniveau waaronder het aanbod van hoger (technisch) onderwijs (TK brief met kenmerk IENW/BSK-2022/27168).

Wij gaan er vanuit dat, als het nieuwe kabinet een besluit neemt over het invullen van de ruimtebehoeften van Defensie, ook nadrukkelijk gekeken wordt hoe daarmee kan worden bijgedragen aan een evenwichtige ontwikkeling van een samenleving in onze provincie.

De opgave vanuit Defensie komt (grotendeels) neer in het landelijk gebied en zal dan ook ingebed moeten worden in de aanpak en sturingsfilosofie die voor het landelijk gebied wordt voorgestaan. In dat verband wijzen we op het hanteren van de structurerende keuzes van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (waaronder die voor een zorgvuldige omgang met landbouwgrond) en een gebiedsgerichte aanpak, zodat ook meekoppelkansen zoveel mogelijk benut kunnen worden. Gelet op het feit dat de Defensie-activiteiten (vooral) in het landelijk gebied terecht komen en dus gevolgen hebben voor de huidige landbouwactiviteiten, dringen wij aan om ook een landbouweffectrapportage uit te laten voeren.

Bij de meekoppelkansen kijken wij naar zowel kansen voor de fysieke leefomgeving als kansen voor sociaal-economische ontwikkeling. De gebiedsgerichte aanpak voor het landelijk gebied in Flevoland krijgt de komende tijd meer vorm. Om de meekoppelkansen goed in te kunnen vullen, willen wij zo spoedig mogelijk overleg als duidelijk is dat Flevoland in beeld blijft voor een van de ruimtebehoeften van Defensie. In dat overleg willen wij meekoppelkansen nader duiden en verkennen.

In de NRD zijn locaties genoemd die in het MER worden onderzocht. Wij bekijken die vanuit het oogpunt of de beoogde invulling van die locaties een bijdrage kan leveren aan een meer evenwichtige ontwikkeling van Flevoland, in het bijzonder werkgelegenheid, en een goede leefomgeving voor de Flevolandse samenleving.

Daar hoort ook bij dat gelet moet worden op de interferentie met andere (Rijks)trajecten en gevoeligheden die daaruit voort zijn gekomen.

De doorontwikkeling van Luchthaven Lelystad is van belang voor de werkgelegenheid binnen Flevoland. In de afgelopen periode is hier stevig geïnvesteerd om de doorontwikkeling mogelijk te maken. Wij zijn in afwachting van besluitvorming door een nieuw kabinet.

In dat kader merken we op dat voor laagvliegen met helikopters een locatie in Flevoland wordt genoemd. Een nieuw laagvlieggebied voor helikopters boven Flevoland mag niet leiden tot een beperking van de luchtzijdige ontsluiting van Lelystad Airport en/of tot een verslechtering voor de omgeving. Dat geldt zowel voor de huidige luchthaven als de doorontwikkeling van de luchthaven. Verder ligt in de aangeduide locatie voor het laagvlieggebied het Werelderfgoedgebied Schokland. Niet duidelijk is wat de effecten van een laagvlieggebied hierop zijn. De laagvlieggebieden (en de routes ernaartoe) mogen de ontwikkeling van natuur en woningbouw niet belemmeren.

De opgave voor een corridor voor drones richting Marknesse sluit aan bij de door ons voorgestane ontwikkeling van het MITC te Marknesse.

Voor een eventuele kazerne en voor munitieopslagen geldt dat hiervoor gronden nodig zijn die nu worden gebruikt voor agrarische doeleinden. Echter, voor het benutten van de agrarische gronden voor andere doeleinden dan agrarische dient naar onze mening sprake te zijn van een duidelijke meerwaarde voor het gebied. Immers, ook voedselzekerheid en de ontwikkeling van een meer evenwichtige samenleving in Flevoland, staan bij ons hoog op de agenda. Met Provinciale Staten is afgesproken dat er een zorgvuldige afweging plaatsvindt over herbestemming van landbouwgrond. Mocht het kabinet kiezen voor concentratie van ondersteunende eenheden in een nieuwe kazerne, dan zien wij wel mogelijkheden om daarmee ook invulling te geven aan de afspraken die in het kader van het MIRT zijn gemaakt. Dit is tevens in lijn met de motie die Provinciale Staten in

december 2019 hebben aangenomen inzake een nieuwe kazerne voor het korps mariniers. Bij de locatiekeuze vragen wij aandacht voor de effecten op de omliggende infrastructuur en het energieprofiel van het gebied.

De onderbouwing van eventuele locaties voor munitieopslag in Flevoland behoeft verduidelijking. Het komt ons voor dat de munitieopslagen nauwelijks werkgelegenheid met zich meebrengen en daarnaast lijken de te onderzoeken locaties voor munitieopslagen niet logisch, mede gelet op de nabijheid van (primaire) dijken en bruggen. Voor eventuele munitieopslag in Flevoland wordt een betere onderbouwing van de locatiekeuze verlangd en inzicht in de meerwaarde voor het gebied.

Verder merken wij op dat in de NRD ook locaties worden benoemd die niet nader gespecificeerd zijn, zoals landbouwtransitiegebieden en civiele luchthavens. Wij verzoeken u ons proactief te informeren als een Flevolandse locatie wordt toegevoegd aan het milieu-effectonderzoek.

Proces, communicatie en participatie

De opgaven van Defensie zijn niet geheel nieuw.

Eerder is vanuit het Ministerie van Defensie een traject voor een nieuwe kazerne gestart waarvoor ook een voorlopige voorkeurslocatie nabij de Nijkerkerbrug in Zeewolde is genoemd. Met de huidige NRD wordt niet gestart met een blanco situatie en er zal rekenschap gegeven moeten worden voor het tot nu toe doorlopen traject. De zittende ondernemers in het gebied van de voorlopige voorkeurslocatie verkeren vanaf december 2022 in onzekerheid en ervaren nu al geruime tijd beperkingen bij gewenste investeringen door schaduwwerking voorafgaand aan de mogelijke ontwikkeling.

Met de publicatie van de NRD is duidelijk geworden dat er meer ruimtebehoeften zijn waarvoor naar Flevoland gekeken wordt. Dit heeft als gevolg dat de onzekerheid en mogelijke beperkingen voor meerdere (agrarische) ondernemers geldt. Wij verzoeken u dan ook de periode van onzekerheid zo kort mogelijk te laten zijn en de gevolgen voor mogelijke getroffen te compenseren. In uw planning geeft u aan dat het vierde kwartaal het NPRD wordt vastgesteld. Wij zien graag dat zo snel mogelijk duidelijkheid over de locatiekeuzen wordt gegeven en dat eind 2024 door u als deadline wordt gehanteerd.

In het traject voor een nieuwe kazerne zijn afspraken gemaakt over het vooraf informeren van de zittende ondernemers in het gebied van de voorlopige voorkeurslocatie, over nieuwe stappen. Wij gaan er vanuit dat deze afspraak gestand wordt gedaan, ook in het vervolgetraject in het kader van het NPRD.

Onder de Flevolandse agrariërs zitten meerdere agrariërs die al een keer zijn verplaatst vanwege andere (nationale) belangen. Vanwege de opgaven die nu spelen – waaronder Nota Ruimte, Nationaal Programma Landelijk Gebied en Programma Ruimte voor Defensie – kan voor hen nu (weer) de vraag komen of zij vanwege het voortbestaan van hun bedrijf willen verplaatsen, of dat zij op een andere manier hun bedrijf gaan voortzetten. Grond speelt daarin een cruciale rol. Ook in Flevoland is grond schaars en de RVB heeft veel grond in Flevoland in eigendom.

In het kader van omgevingsmanagement vragen wij dan ook aandacht voor de positie van de zittende ondernemers en de rol van de RVB. De provincie is van mening dat de prioritering voor inzet van gronden niet slechts aan het RVB is.

Daarnaast vinden wij – en constateren wij dat de agrariërs het belangrijk vinden – dat, mochten zij toch stoppen met (een deel van) hun activiteiten, de ruimte die daarmee ontstaat in het kader van stikstof, ten goede komt aan de Flevolandse opgave inzake stikstof en de PAS-melders. Gelet op de opgave voor stikstof in Flevoland is dit ook noodzakelijk om invulling aan de Flevolandse opgave stikstofreductie te geven.

Als provincie Flevoland hechten wij zeer aan een tijdig, transparante en zorgvuldige participatie-aanpak. Wij gaan er dan ook vanuit dat u de plannings- en afspraken zoals opgenomen in het

participatieplan aanhoudt. Daarin is ook aangegeven dat in het tweede kwartaal van 2024 per provincie een participatiebijeenkomst wordt gehouden. Wij stellen zo een bijeenkomst waarin de eerste uitkomsten van de onderzoeken worden gedeeld en getoetst zeer op prijs.

Gelet op het voorgaande treden wij graag nader in overleg over het vervolg.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Flevoland,
de secretaris,

de voorzitter,

Bijlage: aandachtspunten voor het m.e.r.-onderzoek

Voor de te verrichten onderzoeken vragen wij aandacht voor het volgende.

Er zijn ontwikkelingen waarover inmiddels besluiten zijn genomen of die zich inmiddels meer uitkristalliseren. Denk aan de ontwikkeling van luchthaven Lelystad, maar bijvoorbeeld ook aan verstedelijkingslocaties, infrastructuur en natuurontwikkeling. Deze zijn of worden binnenkort neergelegd in de omgevingsvisies van de mede overheden.

Meerdere Defensie-activiteiten genereren bepaalde verkeersstromen en hebben bepaalde energiebehoeften. Wij verzoeken u de effecten op de omliggende infrastructuur en het energieprofiel van het desbetreffende gebied in kaart te brengen.

Voor een aantal ruimtebehoeften wordt aangegeven dat het niet wenselijk is dat deze onder of nabij (niet-militaire) vliegroutes liggen en/of dat niet gewenst is dat er obstakels zijn. M.b.t. obstakels wijzen wij op de locaties waar windmolens staan en de locaties waar hoogspanningsmasten staan, dan wel hoogspanningsmasten komen vanwege een nieuwe 380 kV-verbinding waarvoor vanuit het Rijk een procedure loopt.

Met betrekking tot de vliegroutes wordt opgemerkt dat er verschillende routes zijn vastgelegd en dat er onderzoek gaande is vanwege het Programma Luchtruimherziening en vanwege de benodigde verplaatsing van het oefengebied voor nood- en voorzorgslandingen. Daarmee zijn van belang:

- Huidige luchtruim en routes Lelystad Airport (routeset B+ en aansluitroutes)
- Toekomstig luchtruim en routes Lelystad Airport (Programma Luchtruimherziening)
- U-space (luchtverkeersleiding onbemande luchtvaart)
- Restricted Area NLR RPAS TESTCENTRUM LOW (EHR66) Ground-1500ft
- Temporary Segregated Area KRAGGENBURG (EHTSA67) Ground-1200ft
- Zweefvliegclub NOP Voorsterweg 21, Marknessé
- Alternatieve locatie oefengebied nood- en voorzorgslandingen (I&W)

Wij merken op dat het Unesco Werelderfgoedgebied Schokland is gelegen in de te onderzoeken locatie voor een laagvlieggebied voor helikopters. Graag zien wij onderzocht welke effecten een laagvlieggebied op het Werelderfgoedgebied kan hebben. Graag zijn wij de eventuele effecten van de laagvlieggebieden (en de routes ernaartoe en vandaan) voor woningbouw en natuur.

Voor de munitieopslagen is in de NRD aangegeven dat bereikbaarheid over de weg en over het water belangrijk is. In dat kader vragen wij aandacht voor de bevaarbaarheid van onder meer de randmeren en mogelijke impact voor de veiligheid op de routes van en naar de opslagen.

Met betrekking tot opslag en werken met munitie gaat het ook om calamiteiten die weliswaar eenmalig of zeer sporadisch voorkomen, maar wel grote gevolgen op de omgeving hebben. Hiervoor lijken in ieder geval de bovengrondse gevolgen in beeld te worden gebracht. Wij vragen u ook om aandacht te hebben voor de ondergrondse gevolgen. Immers, ook in de bodem en het water doet zich in zo'n geval een drukgolf voor. Ons is niet duidelijk of dit effecten heeft op waterkeringen/dijken en boringsvrije zones (die zijn ingesteld vanwege de grondwaterbeschermingszones).

In zijn algemeenheid wordt voor de Defensie-activiteiten aandacht gevraagd voor de mogelijke effecten op de stiltegebieden die Flevoland kent: Kuinderbos (Noordoostpolder), het Roggebotzand (Dronten) en de 'stille kern' van het Horsterwold (Zeewolde). In de NRD zijn in de nabijheid van de stiltegebieden locaties voor munitieopslagen, een laagvlieggebied voor helikopters en een kazerne.

genoemd. Daarnaast vragen wij aandacht voor de mogelijke effecten van het gebruik van de routes van en naar die locaties en de corridor voor drones naar Marknesse op de stiltegebieden.

Naast directe effecten van een Defensie-activiteit op flora en fauna, verzoeken wij u ook rekening te houden met de indirecte effecten zoals de kans op verkeersslachtoffers.

In het beoordelingskader is een hoofdthema Raakvlakken. Het thema dat daarbij hoort is interferentie met Rijksbelangen. Hier zou ook de interferentie met de belangen van de mede overheden bij horen. Wellicht dat hier ook een bijeenkomst over de voorlopige uitkomsten van de onderzoeken aan gewijd kan worden, naast de al genoemde participatiebijeenkomst per provincie in het tweede kwartaal van 2024.

In de NRD is aangegeven dat gelet wordt op aspecten van brede welvaart. Daartoe horen ook (sociaal-) economische aspecten. Graag zien wij dat ook de effecten aan inkomsten voor een gebied in beeld worden gebracht. Vanwege de ligging in het landelijk gebied vragen we in het bijzonder aandacht voor een landbouweffectrapportage.

Voorts vragen wij u aandacht te besteden aan mogelijk cumulatieve effecten.

Ministerie van Defensie
Directie Materieel, vastgoed, leefomgeving en Duurzaamheid
o.v.v. Nationaal Programma Ruimte voor defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag **via digitaal reactieformulier op www.defensie.nl**

Stadhuisplein 1
Postbus 200
1300 AE Almere
Tel 14 036
almere.nl/contactformulier

Zienswijze NRD Notitie Ruimte voor Defensie

Geachte heer, mevrouw,

Op 18 december 2023 heeft u in de Staatscourant (nr. 34223) de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Milieueffectrapportage Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (hierna: NRD) gepubliceerd. U maakt daarin inzichtelijk op welke locaties de komst of toename van defensieactiviteiten nodig is met – waar nodig – locatiealternatieven in kaart gebracht voor meer gebruikruimte om te oefenen en op te leiden.

Datum
6 februari 2024

Wij maken met deze zienswijze gebruik van de mogelijkheid formeel kenbaar te maken wat Almere van belang vindt.

Uw brief van/kenmerk

Zienswijze gemeente Almere

De zienswijze betreft de als nieuw alternatief aangedragen Defensielocatie variant 3, Zeewolde–Oosterwold, voor het versterken en concentreren van ondersteunende eenheden (een nieuw grootschalig kazerneterrein voor de geneeskundige keten, de operationeel–logistieke keten en informatie–manoeuvre–keten, inclusief opleidingsfaciliteiten). Deze locatie grenst direct aan de gemeente Almere en maakt deel uit van de gezamenlijke gebiedsontwikkeling ‘Oosterwold’.

Ons kenmerk

Bijlage(n)
1

Onze zienswijze betreft de volgende onderdelen:

1. Rijksafspraken

De nut en noodzaak van de ruimtebehoefte van Defensie betwisten wij niet. Wel zijn wij van mening dat deze ruimtebehoefte de toekomstige ontwikkelmogelijkheden van Oosterwold niet wezenlijk mag beperken. Deze ontwikkelmogelijkheden en –opgaven zijn in samenspraak met het Rijk in beeld gebracht. Deze afspraken zijn vastgelegd in het ‘Perspectief Oostflank MRA’ (2020), ‘Almere, stad met Toekomst’ (2021) en de ‘Uitvoeringsagenda 2022 – 2024’ (2022).

2. Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold

Een kazerne op deze locatie met een oppervlakte van circa 500 hectare past niet in de ontwikkelingsfilosofie voor de gebiedsontwikkeling van het gebied Oosterwold.

Al in 2013 hebben de gemeenteraden van Zeewolde (27 juni 2013) en Almere (4 juli 2013) de Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold vastgesteld. Deze structuurvisie voorziet in een organische, stedelijke ontwikkeling van dit gebied voor ongeveer 15.000 woningen.

Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), de gemeente Almere, de gemeente Zeewolde, de provincie Flevoland en Waterschap Zuiderzeeland werken gezamenlijk aan de ontwikkeling van Oosterwold.

Gemeente Almere

Het gaat om een gebied waarbij geen gedetailleerd uitbreidingsplan is vastgesteld, maar een eenvoudige set van spelregels een veelheid van particuliere initiatieven mogelijk maakt. Het gebied biedt ruimte voor zo'n 15.000 woningen in een groene woonomgeving en voorziet daarmee in de vraag naar groene woonmilieus in de Noordvleugel. Oosterwold zal het ommeland van Almere in de richting van Zeewolde vorm gaan geven. Binnen de spelregels worden initiatiefnemers uitgenodigd om het gebied zelf in te richten met stadslandbouw, groen, water en wegen.

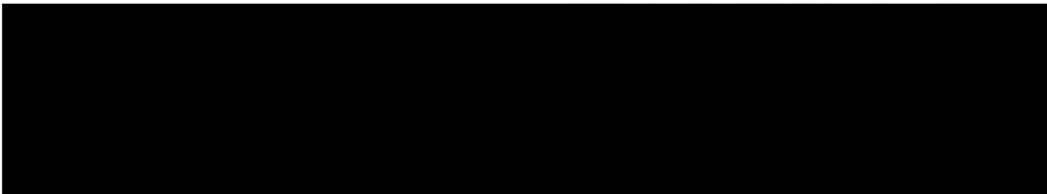
In Oosterwold zijn sinds 2016 ongeveer 2.000 initiatieven aan de slag met de realisatie van hun project in dit groene, agrarische landschap. Inmiddels wonen er ruim 5.200 mensen in Oosterwold en werken er ongeveer 800 mensen. Ook het toekomstige Oosterwold (merendeels grondgebied gemeente Zeewolde) – de alternatieve onderzoekslocatie voor een nieuwe defensielocatie – is onderdeel van deze structuurvisie en een woningbouwlocatie 'in voorbereiding'.

De inpassing van een nieuwe defensielocatie in Oosterwold zou ten koste gaan van een substantieel aantal woningen. Het vernieuwende aanbod dat Oosterwold mensen biedt, voorziet in een gewilde vorm van gebiedsontwikkeling. Inpassing van een nieuwe defensielocatie van circa 500 hectare past niet in die ontwikkeling.

Wij verzoeken u om ons mee te nemen in de onderzoeken die volgen om te komen tot een keuze tussen de verschillende alternatieven. Hiermee kunnen de lokale belangen en de kennis van het gebied bijdragen aan een goede belangenafweging.

Tot slot

In uw Participatieplan PlanMER en nationale beleidsvisie NPRD lezen wij dat onderdeel van de participatie bestaat uit collegiaal overleg. In het participatieplan is aangegeven dat in het tweede kwartaal van 2024 per provincie een participatiebijeenkomst wordt gehouden. Wij gaan dan graag met u in gesprek over onze zienswijze en eventueel vervolg van dit proces. Ook zien wij uit naar uw bevestiging met inhoudelijke reactie op onze zienswijze.

Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en
Duurzaamheid Ministerie van Defensie
o.v.v. Nationaal Programma Ruimte voor Defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Datum	6 februari 2024
Kenmerk	Zaak 547093
Documentnummer	[REDACTED]
Contactpersoon	[REDACTED]
Verzenddatum	7 februari 2024
Onderwerp	Zienswijze Notitie Reikwijdte en Detailniveau Nationaal Programma Ruimte voor Defensie

Geachte directie,

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is de eerste stap om te komen tot een milieueffectrapport (MER) voor een Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD).

In de NRD wordt het grondgebied van de gemeente Dronten meerdere keren genoemd als te onderzoeken locaties. In de NRD komt het grondgebied van de gemeente Dronten naar voren voor vier van de ruimtebehoeftes van Defensie:

- Voor het "Versterken en concentreren van ondersteunende eenheden" is Biddinghuizen Noord een van de overgebleven mogelijke locaties, na een reeds uitgevoerd alternatievenonderzoek.
- Voor "Extra locatie grootschalige munitieopslag" zijn geheel of gedeeltelijk op het grondgebied van de gemeente Dronten twee locaties aangemerkt als redelijkerwijs te beschouwen alternatief, te weten een gebied tussen Roggebot en de kern Dronten en een gebied nabij de kruising van de provinciale wegen N302 en N305 dat tevens deels ligt op het grondgebied van de gemeenten Zeewolde en Lelystad.
- Voor "Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven (springterrein)" is bij alternatief 2 een variant benoemd waarbij het gehele grondgebied van de gemeente Dronten behoort tot het gebied waarbinnen Defensie zoekt naar een nieuw oefenterrein.
- Voor "Laagvlieggebieden helikopters" kunnen zowel alternatief 1 als 2 impact hebben op het grondgebied van Dronten; in alternatief 1 gaat het om mogelijke aanscherping van juridisch-planologisch regime voor bestaande laagvlieggebieden, onder meer op het grondgebied van Dronten; in alternatief 2 gaat het om de zoeklocatie Ketelmeer die in beeld is als nieuw laagvlieggebied.

Tot en met 12 februari 2024 worden wij in de gelegenheid gesteld een zienswijze te geven op de NRD. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Dronten maakt van deze gelegenheid graag gebruik. De gemeenteraad van Dronten heeft expliciet uitgesproken deze zienswijze nadrukkelijk te onderschrijven en twee moties aangenomen

om in de zienswijze het belang van een landbouweffectrapportage (hierna: LER) en de aanwezigheid van opvanglocaties van asielzoekers in de zoekgebieden als aandachtspunten te benoemen.

Alternatievenonderzoek en Participatieplan

Het college heeft naast de NRD, het Alternatievenonderzoek, projectnummer 0473136.100 d.d. 19 september 2022 van het Ministerie van Defensie en het Addendum Nieuwe Kazerne, projectnummer 0481812.100 d.d. 5 december 2023, beoordeeld, aangezien deze ten grondslag liggen aan de keuze voor de alternatieven voor “Het versterken en concentreren van ondersteunende eenheden”, zoals die nu in de NRD zijn opgenomen. Tevens heeft het college het bij de NRD gevoegde Participatieplan betrokken bij haar overwegingen voor deze zienswijze.

Leeswijzer voor onze zienswijze

Onze zienswijze is als volgt opgebouwd:

Allereerst geven wij u een beeld van de wijze waarop Dronten momenteel participeert in bovenlokale, regionale en nationale opgaven. Hierbij leggen wij de relatie met de totstandkoming van de Nota Ruimte en het daaraan verbonden proces van het leggen van Ruimtelijke Puzzels per provincie.

Daarna geven wij u per ruimtebehoefte van Defensie, voor zover die raken aan belangen in de gemeente Dronten, overwegingen mee die ons inziens betrokken zouden moeten worden bij de PlanMer voor het NRPD.

En tot slot willen we u graag overwegingen meegeven voor de participatie, omdat de ruimtebehoefte van Defensie grote impact kan hebben op het perspectief van inwoners van de gemeente Dronten (evenzeer overigens voor inwoners van andere gemeenten).

1. Ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente Dronten

De gemeente Dronten is een gemeente die volop in ontwikkeling is en die het ruimte geven aan opgaven van elders in haar DNA heeft zitten. Tegelijk moeten we constateren dat ook in onze gemeente “niet alles meer overal kan”. Dronten is inmiddels een gemeente met ruim 44.000 inwoners en buiten de woonkernen leveren landbouw, recreatie, windmolens en natuur een waardevolle en vaak duurzame bijdrage aan de kwaliteit van ons gebied en van Nederland als geheel.

Onze oorsprong als gebied dat een bijdrage diende te leveren aan de voedselzekerheid in ons land, heeft ertoe geleid dat anno 2024 Dronten een vitale, robuuste en moderne landbouwsector heeft, die op vele manieren al bezig is te anticiperen op de uitdagingen van deze tijd. Dronten is voorloper in de landbouwtransitie naar een duurzame landbouwsector.

Als woongemeente is Dronten ook volop in ontwikkeling. De gemeenteraad heeft vorig jaar besloten dat de gemeente Dronten geleidelijk gaat groeien naar 60.000 inwoners in 2050 met een focus op zes ontwikkellocaties voor woningbouw. Een derde van deze groei is autonoom; tweederde betreft een bijdrage aan de nationale woningbouwopgave. Mede vanwege het nationale belang om het tekort aan woningen in Nederland op te lossen, heeft Dronten zich gecommitteerd aan de regionale ZUND woondeal waarin is afgesproken dat de gemeente Dronten in de periode 2022-2030 3.309 woningen realiseert. Daarnaast zullen in de periode 2030-2050 nog eens 6.000 woningen worden gebouwd. Overigens bouwen we niet enkel woningen, maar bouwen we verder aan een samenleving waarin voorzieningen, werkgelegenheid, natuurontwikkeling en bereikbaarheid meegroeien met het aantal inwoners.

De gemeente investeert daarmee in een toekomstbestendige, duurzame samenleving met ruimte voor nieuwe vormen van samenleven en ontmoeten. Deze groei van Dronten zal

naast inbreiding en verdichting ook op uitleglocaties gerealiseerd moeten worden. Dat legt de nodige claims op (overwegend agrarische) gronden die aansluiten op de huidige woonkernen Dronten, Swifterbant en Biddinghuizen. Deze uitbreidingen hebben een ruimtebeslag van circa 750 hectare.

Andere bijdrage van Dronten aan nationale opgaven betreft de energietransitie. De gemeente Dronten heeft door middel van windplan Blauw en Groen de afgelopen jaren meegewerkt aan de realisatie van grootschalige windenergie op land. Dit is een belangrijke bouwsteen in de nationale opgave om Nederland over te laten stappen van fossiele naar hernieuwbare energie.

Het Ministerie van EZK onderzoekt op dit moment samen met netbeheerder Tennet de mogelijkheden voor de realisatie van een extra 380kV hoogspanningslijn voor het traject Diemen-Lelystad-Ens. Het nieuwe tracé komt over het grondgebied van de gemeente Dronten en gelet op de in acht te nemen afstanden zal een nieuwe hoogspanningslijn een gebied van 400 hectare in beslag nemen. Gezien het noodzakelijke belang om het elektriciteitsnetwerk te versterken, is de gemeente Dronten bereid om aan deze ontwikkeling ruimte te bieden, mits daarvoor een passend tracé gevonden wordt.

Op maandag 18 december 2023 is in Brussel een akkoord bereikt over de integratie van de Lelylijn als een essentiële spoorverbinding binnen het Europese spoornetwerk, bekend als het Trans-Europees Transportnetwerk (TEN-T). Als onderdeel van dit akkoord heeft Nederland de opdracht meegekregen om de Lelylijn uiterlijk in 2050 gerealiseerd te hebben. Het tracé van de Lelylijn zal over het grondgebied van de gemeente Dronten gaan. Dit bevindt zich nu nog in de planfase, maar zal bij doorgang ook ten koste gaan van tientallen, mogelijk enkele honderden hectare grond die momenteel in gebruik is voor voedselproductie.

Echter, gelet op cumulatieve ruimtevragen, achten wij een zorgvuldige afweging van nationale, regionale en lokale belangen van groot belang. De ruimtebehoefte zoals het ministerie van Defensie die nu kenbaar maakt in het NPRD, is feitelijk een nieuw geformuleerde nationale opgave, waarvan wij de effecten op andere opgaven en kwaliteiten nadrukkelijk meegewogen willen zien in relatie met de ruimtebehoeften van onze krijgsmacht. Wij zien de NRD als een eerste stap in een proces waarbinnen een zorgvuldige afweging plaatsvindt tussen alle nationale belangen, waarbij ook nadrukkelijk oog is voor de specifieke lokale en regionale context. Dat gebeurt uiteindelijk in de nieuw op te stellen Nota Ruimte.

De visie 'Heel Nederland' zoals genoemd in de contourennotitie Nota Ruimte, komt tot uitdrukking in drie leidende principes bij het rechtvaardig verdelen van de schaarse ruimte.

- Recht doen aan de volgende generaties: niet afwentelen.
- Recht doen aan schaarste: meervoudig ruimtegebruik.
- Recht doen aan eigenheid van regio's: gebiedskenmerken centraal.

Uit de NRD is niet te herleiden hoe de ruimtebehoefte van Defensie wordt afgewogen tegen de andere nationale belangen waar de gemeente Dronten en de provincie Flevoland een bijdrage aan leveren en gaan leveren. Met name die bijdragen die al zijn vastgesteld zoals de woningbouwproductie in de woondeal ZUND en de hoogwaardige en innovatieve waarde van de agrarische bedrijven in Dronten (en Flevoland) aan de voedselzekerheid en -veiligheid in ons land. Wij verzoeken u aanvullend naast een PlanMER een LER uit te voeren om voldoende in beeld te krijgen wat de (verstrekende) gevolgen zijn voor de agrarische sector in de gemeente Dronten.

Gelet op alle voornoemde ontwikkelingen waar de gemeente Dronten momenteel en in de toekomst een bijdrage aan wil leveren, en het uitgangspunt van de contourennota verzoekt het college om in de PlanMER inzichtelijk te maken hoe de drie leidende principes van de Nota Ruimte worden toegepast bij het afwegen van alternatieven voor de diverse ruimtebehoeften die het Ministerie van Defensie in de NRD formuleert.

2. Afweging met locaties in het buitenland

De afgelopen decennia heeft onze krijgsmacht een aanzienlijk deel van haar activiteiten buiten de landsgrenzen uitgeoefend. In de NRD wordt aangegeven dat er goede redenen zijn om, meer dan in de afgelopen decennia het geval was, defensieactiviteiten (opnieuw) uit te voeren op Nederlands grondgebied. Er ontbreekt in de NRD echter inzicht in de afwegingen die Defensie hiervoor heeft gemaakt. Tijdens het online informatieseminar op 16 januari jongstleden werd bevestigd dat voorafgaand aan het opstellen van de NRD voor iedere in de NRD opgenomen ruimtebehoefte is afgewogen of die ook in het buitenland op het grondgebied van bondgenoten zou kunnen plaatsvinden. Wij verzoeken u om deze afwegingen openbaar te maken, zodat inzichtelijk wordt hoe urgent het ruimtebeslag van Defensie op de schaarse ruimte in ons dichtbevolkte land is. Nu is niet transparant hoe die afweging heeft plaatsgevonden, terwijl u in het Participatieplan het belang van transparante communicatie expliciet benoemt: "Belangrijk is dat de communicatie tijdig, transparant en volledig is. Hiermee helpt de communicatie om te zorgen dat belanghebbenden niet worden verrast door ontwikkelingen of door gemaakte besluiten. Hiermee wordt ook een zekere mate van voorspelbaarheid van het handelen van het kabinet gecreëerd."

3. Gebruik Lelystad Airport

Het besluit tot het openen en in het in gebruik nemen van Lelystad Airport voor vakantievluchten is afgelopen najaar door de Tweede Kamer controversieel verklaard en het is aan een volgend kabinet een besluit te nemen over het openen van de luchthaven voor vakantievluchten.

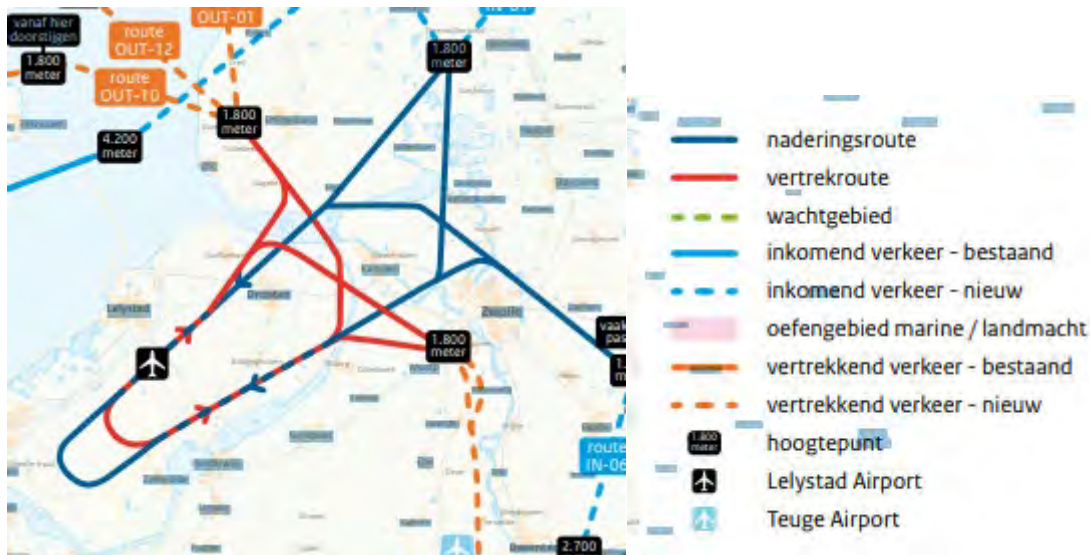
Op 30 januari 2024 is de motie van lid Teunissen door de Tweede Kamer aangenomen. De Tweede Kamer verzoekt de regering met een voorstel te komen om Lelystad Airport definitief niet te openen voor de commerciële burgerluchtvaart. De Tweede Kamer verzoekt de regering tevens in overleg met lokale autoriteiten en inwoners een alternatief te presenteren voor een maatschappelijke investering in de regio,

Indien deze motie of een andere overweging reden is voor Defensie om Lelystad Airport toe te voegen aan de PlanMER als zoeklocatie voor een van de ruimtebehoeften, dan verwachten wij dat u ons daarover actief en adequaat informeert.

Indien besloten wordt om Lelystad Airport in gebruik te nemen dan gaat de voorgenomen naderingroute en vertrekroute over het grondgebied van de gemeente Dronten en ook over het plangebied van de nieuwe kazerne en het oefenterrein. Wij verwijzen hiervoor naar de flyer van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat:

<https://toekomstluchtvaart.mett.nl/doe-mee/documenten-doemee/zienswijzenprocedure+lelystad+airport/handlerdownloadfiles.ashx?idnv=1242235>

In de NRD is voor de locatie Biddinghuizen-Noord in de planuitwerking geen rekening gehouden met de opening van luchthaven Lelystad. Uit de NRD kunnen wij niet opmaken of opening van luchthaven Lelystad de locatie Biddinghuizen-Noord onmogelijk maakt en bij een definitieve sluiting van de luchthaven juist kansrijk is. Wij verzoeken u dit bij de PLANmer-beoordeling nader uit te werken en te beoordelen.

4. Ligging onder zeeniveau

Gelegen in de polder Oostelijk Flevoland is het gehele grondgebied van de gemeente Dronten gelegen onder zeeniveau. Bij de diverse ruimtebehoeften wordt dit aspect in de NRD niet aangemerkt als beoordelingscriterium. Ons college acht het toch van belang dat de risico's van defensieactiviteiten als een kazerne, oefenterreinen en een munitiedepot goed worden afgewogen. Een polder is relatief makkelijk onder water te zetten, wat niet alleen de betreffende activiteit kan bedreigen maar ook de veiligheid van inwoners van Dronten. Daarom vragen we u dit aspect toe te voegen aan de beoordelingscriteria voor de ruimtebehoeften die u in de gemeente Dronten in de PlanMER gaat onderzoeken.

5. Zienswijze betreffend de specifieke ruimtebehoeften van Defensie

a. Overwegingen bij Kazerne en oefenterrein voor ondersteunende diensten

Ten aanzien van de in de NRD genoemde alternatieven voor een kazerne en oefenterrein voor ondersteunende diensten, wil ons college u nadrukkelijk meegeven dat wij verwachten dat u zich in de PlanMER naast de aangegeven beoordelingscriteria laat leiden door de drie eerder genoemde leidende principes van de Nota Ruimte. Gezien het forse ruimtebeslag en impact op inwoners en omgeving van een kazerne met oefenterrein, zijn wij van mening dat de locatiekeuze zorgvuldig afgewogen moet worden tegen andere nationale en regionale belangen. Omdat u in de NRD nu geen duidelijke relatie legt met het afwegingskader van de Nota Ruimte zijn wij beslist niet gerust op een zorgvuldig en gewogen proces in deze.

b. Overwegingen bij Oefenterrein voor explosieven en springstoffen

Uit de NRD blijkt dat het huidige oefenterrein in Reek niet uitgebreid kan worden en aldus niet meer geschikt is voor het oefenen met explosieven. De voorkeur gaat uit naar een nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven. Daarbij is een zoekgebied gehanteerd nabij de aanwezige (bestaande) genie-eenheden waarbij minimaal 3km² grond benodigd is en maximaal 7km². Alternatief 2 bevat een cirkel rondom de huidige genievestiging in Wezep en het Artillerie Schietkamp (ASK) in 't Harde. Het hele

grondgebied van de gemeente Dronten valt binnen deze cirkel. De (onder)grond in de gemeente Dronten bestaat uit klei. Uit de NRD komt niet voldoende naar voren of klei als ondergrond geschikt is voor het oefenen en trainen met explosieven. Wij verzoeken u dit nader te onderzoeken danwel nu reeds aan te geven dat niet-zandgronden op voorhand ongeschikt zijn en daarmee niet onderzocht hoeven te worden.

In het zoekgebied van het oefenterrein bevinden zich twee opvanglocaties voor asielzoekers. Het betreft een regulier asielzoekerscentrum bij Roggebot in Dronten met een totale opvang van 1300 personen. Daarnaast bieden wij nu voor het tweede opeenvolgende jaar ruimte aan een tijdelijke noodopvanglocatie voor 1450 asielzoekers. Wij verzoeken u in de PlanMER de impact van een dergelijke locatie op de binnen onze gemeente gehuisveste asielzoekers/vluchtelingen mee te laten wegen. Dit verzoek betreft ook de zoeklocatie "Roggebot" voor een grootschalig munitiedepot (zie voor overige overwegingen ten aanzien van de ruimtebehoefte Grootschalige Munitiedepots hieronder onder c.)

c. Overwegingen bij Grootschalige Munitiedepots

In figuur 4.3 'alternatieven extra locatie grootschalige munitieopslag' worden twee locaties in de gemeente Dronten aangemerkt als locatie voor grootschalige munitieopslag.

De locaties zijn gewogen aan de zogenaamde selectiecriteria in bijlage 1. De locaties in de gemeente Dronten die in figuur 4.3 zijn aangewezen zijn in principe dunbevolkt. Waar de selectiecriteria geen rekening mee heeft gehouden is dat de gronden aan de oostkant van de gemeente Dronten veelal gebruikt worden voor landbouw en recreatie. Met name in de zomer is de oostkant van Dronten dichtbevolkt met toeristen en hebben met name de festivals rondom Walibi Holland en Walibi Holland veel aantrekkelijk verkeer. Er wordt feitelijk drie keer per jaar een kleine stad gebouwd met 65.000 inwoners als de festivals De Opwekking, Defqon.1 en Lowlands plaatsvinden. In totaal trekt Dronten jaarlijks alleen al ruim meer dan een miljoen recreatieve bezoekers op en rondom het terrein van Walibi Holland bij Biddinghuizen. Daarnaast is de verblijfsrecreatie met campings en bungalowparken geconcentreerd in de zone in het oostelijk deel langs en op de randmeren.

De enkele selectie dat het gebied dunbevolkt is, gaat vanwege het specifieke gebruik van de oostkant van Dronten niet op. Het is een gebied dat meerdere perioden zeer dichtbevolkt is. Wij verzoeken u bij de PlanMER nader onderzoek te doen naar deze 'dichtheid' en dit aspect passend te beoordelen.

Een andere selectiecriteria is zo min mogelijk kwetsbare infrastructuur (geen bruggen die kapot kunnen). De gemeente Dronten is gelegen op het 'nieuwe land' en feitelijk te bereiken door een verbinding over of onder het water door. Gelet op dit selectiecriteria zouden de twee locaties niet in aanmerking kunnen komen voor een grootschalig munitiedepot.

d. Overige overwegingen

Gelet op de voorkeurslocatie van Biddinghuizen-Noord voor een kazerne met in de nabijheid een oefenterrein voor ondersteunende diensten, is er mogelijk een overlapping met het zoekgebied voor munitiedepot (locatie rondom kruising N302-N305) Dit raakvlak wordt nergens in de NRD gelegd. Wij verzoeken u om als onderzoeksvraag toe te voegen wat de impact van beide Defensieactiviteiten op elkaar kan zijn en of daardoor reden is om een van beide alternatieven uit te sluiten.

6. *Wijze van communiceren met direct belanghebbenden (inwoners, ondernemers, grondeigenaren)*

De mededeling van Defensie dat de gemeente Dronten en met name Biddinghuizen-Noord in aanmerking komt als locatie voor een kazerne voor ondersteunende diensten met oefenterrein, was voor met name de bewoners in de omgeving van Biddinghuizen-Noord een onaangename verrassing. Bij hen leeft daardoor beslist de behoefte aan persoonlijk contact met medewerkers van Defensie. Mocht hun locatie worden aangewezen als voorkeurslocatie, dan is dat zeer ingrijpend voor hun toekomst. Ons college is aangegeven dat het voor Defensie niet mogelijk is om voor alle alternatieven van alle ruimtebehoeften in het NPRD een specifieke bewonersbijeenkomst te organiseren, maar wij menen dat daar in het geval van de locaties voor de kazerne voor ondersteunende diensten met bijbehorend oefenterrein wel aanleiding toe is. Aan de NRD is immers al een alternatievenonderzoek vooraf gegaan, waarin de overgebleven locaties reeds beoordeeld zijn. Temeer omdat bewoners van vergelijkbare locaties in Zeewolde wél persoonlijk door Defensie zijn geïnformeerd.

In het Participatieplan lezen wij “Het doel van participatie en communicatie is om een ieder de kans te geven een bijdrage en een oordeel te kunnen leveren over nut en noodzaak van meer ruimte voor Defensie. Belanghebbenden worden hiermee betrokken bij de besluitvorming en omgekeerd krijgt het kabinet direct te horen wat belangrijk wordt gevonden en waar eventueel schuulpunten ontstaan.”

Wij onderschrijven deze insteek van harte en vragen u om daaraan voor de zoeklocatie Biddinghuizen Noord te handelen naar deze passage uit uw Participatieplan. Wat leidt tot ons concrete verzoek aan het Ministerie van Defensie om op korte termijn actief in contact te treden met de direct belanghebbenden maar ook omwonenden in de nabijheid van het plangebied. Wij verzoeken u uw communicatie rondom de verdere stappen in de procedure af te stemmen op de omwonenden van de zoeklocatie en tevens onze raad en college tijdig te informeren over de ontwikkelingen van het plangebied. Dit geldt evenzo voor de voorkeurslocaties voor een munitieopslag en het terrein voor het oefenen en trainen met explosieven.

Samenvattend

In onze zienswijze geeft het gemeentebestuur van de gemeente Dronten u overwegingen mee die ons inziens de kwaliteit van besluitvorming over het nationaal Programma Ruimte voor Defensie verbeteren en leiden tot transparantie in het afwegingsproces en passende betrokkenheid van belanghebbenden, waaronder inwoners van onze gemeente. Voor alle helderheid zetten wij de overwegingen aan u puntsgewijs op een rij:

1. Wij verzoeken u het afwegingskader voor de Nota Ruimte herkenbaar op te nemen in het afwegingskader voor de PlanMER voor het NPRD, te weten:
 - a. Recht doen aan de volgende generaties: niet afwentelen.
 - b. Recht doen aan schaarste: meervoudig ruimtegebruik.
 - c. Recht doen aan eigenheid van regio's: gebiedskenmerken centraal.
2. Wij verzoeken u naast de PlanMER een LER uit te voeren om zodoende voldoende in beeld te krijgen welke effecten deze ontwikkelingen hebben op de agrarische sector in de gemeente Dronten.
3. Wij verzoeken u de overwegingen openbaar te maken waaruit blijkt dat de in het NPRD opgenomen ruimtebehoeften niet buiten het grondgebied van Nederland kunnen plaatsvinden.
4. Wij verzoeken u in de PlanMER te beoordelen wat de invloed van openstelling van Lelystad Airport is op de geschiktheid van de locatie Biddinghuizen Noord voor een kazerne voor ondersteunende diensten met bijbehorend oefenterrein.
5. Wij verzoeken u dat u ons proactief en adequaat informeert als u besluit luchthaven Lelystad toe te voegen als zoeklocatie voor een van de in de NRD benoemde ruimtebehoeften.

6. Wij verzoeken u het aspect "Ligging onder zeeniveau" toe te voegen aan de beoordelingscriteria voor de kazerne voor ondersteunende diensten en voor munitiedepots.
7. Uit de NRD komt niet voldoende naar voren of klei als ondergrond geschikt is voor het oefenen en trainen met explosieven. Daarom verzoeken wij u dit nader te onderzoeken danwel nu reeds aan te geven dat niet-zandgronden op voorhand ongeschikt zijn en daarmee niet onderzocht hoeven te worden.
8. Wij verzoeken u de impact van een oefenterrein voor explosieven en grootschalige munitiedepots op de aanwezigheid van de locaties in de gemeente Dronten waar asielzoekers worden opgevangen mee te wegen in de PlanMER.
9. Voor de twee locaties in de gemeente Dronten die in aanmerking komen voor een munitiedepot verzoeken wij u in de PlanMER nader onderzoek te doen naar de intensiteit van het recreatief gebruik en dit aspect passend te beoordelen.
10. Wij verzoeken u expliciet te maken of het klopt dat de locaties voor een munitiedepot in Dronten ongeschikt zijn omdat ze niet voldoen aan het criterium "zo min mogelijk kwetsbare infrastructuur".
11. Gelet op de voorkeurslocatie van Biddinghuizen-Noord voor een kazerne voor ondersteunende diensten en oefenterrein, is er mogelijk een overlapping met het zoekgebied voor een munitiedepot voor springstoffen (locatie rondom kruising N302-N305). Wij verzoeken u om als onderzoeksvraag aan de PlanMER toe te voegen wat de impact van beide Defensieactiviteiten op elkaar kan zijn en of daardoor reden is om een van beide alternatieven uit te sluiten.
12. En tot slot verzoeken wij u om de bewoners en omwonenden van de zoeklocatie Biddinghuizen Noord voor een kazerne voor ondersteunende diensten met bijbehorend oefenterrein op korte termijn persoonlijk te informeren, zoals ook in de gemeente Zeewolde reeds is gebeurd.

Tenslotte

Het geheel overziend moet ons tot slot van het hart dat ons college grote zorg heeft over een zorgvuldige afweging van alle nationale opgaven, waarvoor het Rijk het oog laat vallen op het grondgebied van Dronten. Wij hebben geen enkel beeld van hoe het Rijk de ruimtevragen voor onder meer voedselvoorziening, energiebeschikbaarheid, bereikbaarheid, woningbouw en nu dus ook nationale veiligheid tegen elkaar gaat afwegen en daarna inpassen in het ruimtelijk beleid. Het ontbreken van een verwijzing naar het afwegingskader van de Nota Ruimte in de NRD stelt ons in dat licht verre van gerust. En vanuit die constatering zijn wij zeer gereserveerd ten aanzien van de plannen van Defensie, voor zo ver die voorzien zijn op het grondgebied van de gemeente Dronten.

Heeft u verduidelijkende vragen of wilt u om andere redenen in overleg treden met ons college naar aanleiding van deze zienswijze? Neem dan contact op met onze contactpersoon van team Gebiedsontwikkeling, [REDACTED]. Te bereiken via telefoonnummer [REDACTED] of via mail [REDACTED].

Met vriendelijke groet,

namens het college van Dronten

[REDACTED]

[REDACTED]

Secretaris

Burgemeester

Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en
Duurzaamheid
Ministerie van Defensie
o.v.v. Nationaal Programma Ruimte voor Defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum verzending 12 februari 2024
---------------------	-------------------	--------------------	---

behandeld door [REDACTED]	doorkiesnummer	bijlagen 0	dossiernummer
-------------------------------------	-----------------------	----------------------	----------------------

onderwerp

Zienswijze Lelystad op Notitie Reikwijdte en Detailniveau Nationaal
Programma Ruimte en Participatieplan voor Defensie

Geachte lezer,

In het kader van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie heeft uw Ministerie de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en het Participatieplan ter inzage gelegd. Wij maken graag gebruik van de mogelijkheid om hierop te reageren.

Lelystad staat op het punt een schaalsprong te maken door een versnelde groei naar 120.000 inwoners in 2040. We werken, samen met het Rijk en partners, hard aan deze schaalsprong. In dit kader werken wij samen aan het programma Lelystad Next Level. Recent zijn ook afspraken gemaakt met het Rijk en andere partners voor de ontwikkeling van ZuiderC, de grootste uitleglocatie van Lelystad. Hier wordt een complete samenleving gebouwd waarin ruim 25.000 nieuwe inwoners in cohesie met de natuur en met elkaar kunnen leven. Met de ontwikkeling van het kustgebied wordt Lelystad ook een stad aan het water. Het gebruiken van dit kustpotentieel (stad aan het water), vergroot de aantrekkelijkheid van de stad voor bestaande en nieuwe inwoners. Daarmee creëren we de kwantitatieve en kwalitatieve voorwaarden voor de schaalsprong.

Schaalsprong, nationale en regionale opgaven: integrale afwegingen en groeien in balans

Naast de beoogde zelfstandigheid en sterke stad die deze schaalsprong oplevert, dragen we hiermee substantieel bij aan de landelijke vraag naar woningbouw. Verder investeren wij veel in het Nationaal Park Nieuw Land. Met de Oostvaardersplassen, de Marker Wadden en het Markermeer, manifesteert dit Nationaal Park zich als het grootste door mensen gemaakte natuurgebied ter wereld. Naast de bijzondere natuurwaarde, biedt dit ook nieuwe recreatiemogelijkheden voor bijvoorbeeld drukke gebieden binnen de Metropool Regio Amsterdam. Met onze schaalsprong leveren we dus een grote bijdrage aan nationale en regionale opgaven.

Naast deze voorliggende NRD van defensie spelen er overigens meer nationale opgaven. Wij verzoeken u de gemeente Lelystad, bij alle beoogde nationale functies bijtijds, al voor de formele terinzagelegging van producten, te betrekken. Daarnaast verzoeken wij alle nationale belangen en ruimtebehoeften integraal af te wegen en inzichtelijk te maken hoe u dat doet.

Lelystad Airport

De doorontwikkeling van Lelystad Airport is van belang voor de economische propositie en werkgelegenheid binnen Flevoland. In de afgelopen periode is hier stevig geïnvesteerd om deze doorontwikkeling mogelijk te maken. Wij zijn in afwachting van besluitvorming door een nieuw kabinet.

In dat kader mogen de genoemde activiteiten niet leiden tot een beperking van Lelystad Airport. Dat geldt zowel voor de huidige luchthaven als de doorontwikkeling daarvan.

Verder merken wij op dat in de NRD ook civiele luchthavens, die niet nader gespecificeerd zijn, worden genoemd als locatie voor jachtvliegtuigen. Wij verzoeken u ons proactief te betrekken in het vervolgproces als Lelystad Airport bij u in beeld komt voor militaire activiteiten dan wel ruimtegebruik door Defensie. En zoals eerder genoemd als Rijk oog te hebben voor de vele mogelijke nationale activiteiten in Lelystad en hiervoor een integrale afweging te maken.

Ruimtebehoeften van Defensie waar Lelystad voor in beeld is

Het grondgebied van Lelystad komt daarnaast (mogelijk) naar voren in de volgende ruimtebehoeften van Defensie:

- Extra locatie grootschalige munitieopslag
- Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven (springterrein)
- Stationering en corridors onbemande drones voor cargo
- Helikopterlandingsplaatsen

Extra locatie grootschalige munitieopslag

Dit zoekgebied is niet begrensd en de benodigde omvang en exacte locatie is onduidelijk. De impact van een locatie voor grootschalige munitieopslag op de omgeving is niet bekend. Wij verzoeken u om te komen tot een concretere locatie en de gevolgen (beperkingen) van een dergelijke locatie voor de omgeving in beeld te brengen. Indien dit leidt tot een locatie in Lelystad, verzoeken wij u om ons te betrekken in het vervolgproces.

Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven (springterrein)

In de NRD is een heel groot zoekgebied aangegeven. Lelystad valt binnen alternatief 2. Indien Lelystad concreet in beeld komt, verzoeken wij u om ons te betrekken in het vervolgproces. Wij verzoeken u ook om de gevolgen (beperkingen) voor de omgeving in beeld te brengen.

De (onder)grond in Flevoland bestaat voornamelijk uit klei. Uit de NRD komt niet voldoende naar voren of klei als ondergrond geschikt is voor het oefenen en trainen met explosieven. Wij verzoeken u dit nader te onderzoeken dan wel nu reeds aan te geven dat niet-zandgronden op voorhand ongeschikt zijn en daarmee niet onderzocht hoeven te worden.

Stationering en corridors onbemande drones voor cargo

Eén van de alternatieven ligt over Lelystad. De gevolgen van een dergelijke corridor zijn niet duidelijk. Wij verzoeken u om de gevolgen (beperkingen) voor de omgeving in beeld te brengen. Een dergelijke corridor mag Lelystad Airport en de doorontwikkeling van Lelystad Airport niet hinderen.

Helikopterlandingsplaatsen

Lelystad is opgenomen in een groot zoekgebied onder alternatief 2. Indien een concrete locatie in Lelystad in beeld komt, verzoeken wij u om ons te betrekken in het vervolgproces. Daarnaast verzoeken wij u om de gevolgen (beperkingen) van een dergelijke locatie voor de omgeving in beeld te brengen. Een dergelijke landingsplaats mag Lelystad Airport en de doorontwikkeling van Lelystad Airport niet hinderen.

Tot slot

Wij begrijpen het belang van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie. We constateren ook een grote belangstelling vanuit de diverse ministeries voor grote nationale opgaven in Lelystad. Met deze zienswijze vragen wij u om uw belang integraal af te wegen tegen de andere (nationale) belangen en inzichtelijk te maken hoe u dat doet. Daarnaast vragen wij u voor een aantal concrete activiteiten en ruimtebehoeften de locatie te specificeren, de gevolgen voor de omgeving in beeld te brengen en indien Lelystad als concrete locatie in beeld komt ons te betrekken in het vervolgproces.

Ook indien Lelystad in beeld is voor activiteiten die nu niet benoemd zijn in deze zienswijze, vragen wij u ons steeds te betrekken in de afwegingen. Wij hechten aan een goed functionerend Defensie, begrijpen dat daar ruimte voor nodig is en gaan daar graag over in overleg, maar wij zijn van mening dat de stedelijke ontwikkeling van Lelystad als integrale opgave moet worden benaderd. Zo kunnen we samen blijven werken aan de ontwikkeling van Lelystad.

Wij vertrouwen erop dat u onze zienswijze meeneemt in het vervolgproces en wij kijken uit naar uw beantwoording.

Hoogachtend,

Het college van de gemeente Lelystad,

de secretaris,

de burgemeester,

Ministerie van Defensie
T.a.v. Directie Materieel, Vastgoed,
Leefomgeving en Duurzaamheid
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Uw bericht van
18 december 2023

Uw kenmerk

Zaaknummer
20240125109328

Datum
7 februari 2024

Onderwerp
Nationaal Programma Ruimte
voor Defensie

Bijlagen
geen

Inlichtingen
[REDACTED]

Beste directie,

Eind december heeft u de Nota Reikwijdte en Detailniveau (NRD) ter inzage gelegd. Het gaat om een NRD voor de milieueffectrapportage van het *Nationaal Programma Ruimte voor Defensie*. In deze brief leest u onze zienswijze op de NRD.

Wij vragen u om zorgvuldige communicatie met bewoners en ondernemers in het gebied

De NRD, met daarin de aanwijzing van zoekgebieden in onze gemeente, kwam redelijk onverwachts voor ons en voor onze bewoners. Wij vinden het fijn dat u de stukken nu deelt en gelegenheid geeft om te reageren, maar vragen u nadrukkelijk om in de volgende fase de bewoners eerder te informeren en inspraak te geven. Dat verwachten inwoners, bedrijven en organisaties van overheden, want het gaat om besluiten over hun leefomgeving en is ook verplicht vanuit de Omgevingswet.

Wij adviseren u om alle nationale belangen integraal af te wegen

Er spelen meer landelijke opgaven die om fysieke (en milieu)ruimte, vragen. Bijvoorbeeld de woningbouwopgave, de energietransitie en de transitie van het landelijk gebied. De provincie Flevoland is van oudsher sterk als agrarische gebied. Zowel fysiek als logistiek en economisch is het gebied daarvoor ingericht en functioneert het goed. Wij verwachten van u dat u het behoud van die waarde meeweegt in uw besluiten over de locatiekeuzes. Daarnaast zijn er grote ontwikkelingen die ook om een plek vragen in ons gebied: de Lelylijn, de 380 KV-verbinding (Ens-Diemen & Ens-Vierverlaten) en het verzoek van het ministerie van I&W voor een oefengebied voor nood- en voorzorgslandingen met niet-militaire vliegtuigen. Tot slot zitten in ons gebied onderzoeksinstituten van nationaal belang, het NLR en het MITC¹, waarbij de onderzoeken verstoord kunnen raken door

¹ NLR: Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium, Voorsterweg 31 Marknesse
MITC: Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum, nabij het Waterloopbos in Marknesse

(extra) geluid en trillingen. Ook dat nationale belang past in een integrale afweging voor besluiten over de plaatsen voor uw activiteiten.

Wij missen concrete informatie over de omvang van de activiteiten

Voor de meeste activiteiten blijkt uit de NRD nog niet wat de omvang en impact van de activiteiten zal zijn. Bijvoorbeeld hoeveel oefenvluchten per dag/week/jaar in een beoogd gebied zullen worden uitgevoerd en hoe groot het benodigde luchtruim daarvoor is. Of hoe groot een opslagdepot zal zijn en welke aan- en afvoerbewegingen daarbij nodig zijn. Wij adviseren u om dit concreter te maken, zodat voor belanghebbenden duidelijker is wat in de milieueffectrapportage getoetst wordt.

Wij geven u graag wat aandachtspunten per locatie mee

Onze gemeente valt voor vijf activiteiten in een onderzoeksgebied. Per activiteit geven wij u graag wat aandachtspunten mee:

1. Het MITC (*Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum*) in Marknesse is één van de plekken die u onderzoekt als **oefen- en stationeringslocatie voor (cargo)drones**. Wij denken dat hier kansen liggen voor de ontwikkeling van het MITC. Wel vragen wij u om rekening te houden met de milieuruimte, inclusief de eerdere aanpassingen die daarin zijn gedaan i.v.m. de geluidbelasting op de natuur en bewoners in de omgeving.
2. Het zuidelijke deel van Noordoostpolder ligt in een zoekgebied voor een nieuwe **trainingslocatie met explosieven**. Wij vragen u om rekening te houden met de volgende factoren in dit gebied:
 - a. De natuurwaarde. Het IJsselmeer en Ketelmeer vallen in dit zoekgebied en zijn natura 2000-gebieden.
 - b. Unesco Werelderfgoed. Schokland (het voormalige eiland en de omgeving daarvan) zijn Unesco Werelderfgoed en liggen in het zoekgebied.
 - c. De bodemsoort. De bodem in Noordoostpolder bestaat grotendeels uit klei. Wij begrepen dat u voor deze trainingslocatie een plek met zandgrond nodig heeft.
 - d. De overige functies in het gebied, inclusief de milieuruimte en de cumulatieve belasting voor bewoners, natuur en andere gebruikers van het gebied.
 - e. Het gebied overlapt grotendeels met het zoekgebied voor laagvliegen met helikopters (zie punt 3) en ook met het zoekgebied voor oefenterrein van noodlandingen met niet-militaire vliegtuigen.
3. Het zuidwestelijke deel van Noordoostpolder is zoekgebied voor een **nieuw laagvlieggebied voor helikopters**. Wij attenderen u erop dat dit gebied ook in beeld is als laagvlieggebied voor het oefenen van noodlandingen voor niet-militaire vliegtuigen (een vraag vanuit het ministerie van I&W). En ook als zoekgebied voor trainingslocatie met explosieven (zie punt 1). Wij vragen u om hier rekening mee te houden. Zowel voor de onderlinge afstemming/veiligheid van de testen en oefeningen, als voor de (cumulatieve) belasting ervan op de bewoners, gebruikers en de natuur in het gebied.
4. Vrijwel de hele Noordoostpolder valt binnen zoekgebieden voor **nieuwe helikopter-landingsplaatsen**. Daarom vragen wij u om bij het onderzoeken van alle locaties in dit gebied rekening te houden met alle aspecten die bij de vorige punten genoemd zijn. En ook met de cumulatieve effecten van al deze functies samen voor de leefbaarheid, hinder en milieudruk en ontwikkelkansen. Denk hierbij aan de combinatie van de bestaande belangen en het bestaande gebruik (natuur, Werelderfgoed, hinder voor bewoners etc) én de lopende nieuwe ontwikkelingen. Dat zijn in ieder geval de komst van de Lelylijn en de 380 KV-verbinding, maar ook de eventuele (laag)vliegroutes vanuit Lelystad Airport.

5. Eén van de opties voor een ***nieuwe munitieopslag*** voor Snel Inzetbare Capaciteit (SIC) ligt aan de noordkant van onze gemeente, nabij Lemmer. Gezien de impact die een munitieopslag op het ruimtegebruik heeft (ontwikkelingen in een grote straal eromheen zijn dan waarschijnlijk niet meer mogelijk), zien wij dit als onwenselijk. Wij verwachten daarom van u dat u de bestaande – en te verwachten - activiteiten, objecten en (natuur)waarden van het gebied uitdrukkelijk meeneemt in de milieueffectrapportage. Voor een munitieopslag op deze plek geldt dat in het bijzonder voor de tracékeuzes voor de Lelylijn en de 380 KV-verbinding en de ruimte voor nieuwe ontwikkelingen in onze (ontwerp)Omgevingsvisie.

Wij blijven graag op de hoogte

Voor vrijwel al deze activiteiten is het voor ons op dit moment onvoldoende duidelijk hoe die activiteiten er precies uitzien en welke impact zij kunnen hebben op de omgeving. Wij gaan ervanuit dat dit in de milieueffectrapportage concreet wordt en blijven graag op de hoogte. Ook zijn wij uiteraard bereid om aanvullende informatie te verstrekken over het gebied.

Heeft u vragen over onze zienswijze?

Bel of mail gerust als u meer uitleg nodig heeft over onze zienswijze. U kunt daarvoor contact opnemen met [REDACTED]

Met vriendelijke groet,
het college van burgemeester en wethouders,
de secretaris, de burgemeester,

Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en
Duurzaamheid Ministerie van Defensie
o.v.v. Nationaal Programma Ruimte voor Defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Onderwerp

Zienswijze Notitie Reikwijdte en Detailniveau Nationaal
Programma Ruimte voor Defensie

Bijlage

-

Datum

6-2-2024

Uw kenmerk

Ons kenmerk

018455342

Inlichtingen

[Redacted]

Telefoonnummer

[Redacted]

Geachte directie,

Recentelijk bent u begonnen met het werken aan een Nationaal Programma Ruimte voor Defensie: U heeft ruimte nodig voor diverse activiteiten en behoeften. U gaat een plan-m.e.r. procedure doorlopen om de effecten en locatiealternatieven in beeld te brengen en te beoordelen. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is de inhoudelijke start van die plan-m.e.r. procedure. Ook heeft u een participatieplan opgesteld. De NRD en het participatieplan liggen tot en met 12 februari 2024 voor een ieder ter inzage met de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Van deze gelegenheid maken wij graag gebruik.

Het grondgebied van Urk komt naar voren in drie van de ruimtebehoeften van Defensie:

- nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven.
- nieuwe laagvlieggebieden helikopters.
- nieuwe helikopterlandingsplaatsen.

We geven hieronder onze aandachtspunten en zienswijzen aan u mee.

Ruimtelijke ontwikkelingen gemeente Urk

De gemeente Urk is een groeigemeente en dat blijft de komende decennia ook het geval. We groeien door naar een gemeente van meer dan 30.000 inwoners waarbij het overgrote deel van de groei autonoom van aard is. Vanwege de geografische ligging aan het IJsselmeer zijn we genoodzaakt de groei te faciliteren in (zuid)oostelijke richting, de polder in. Naast wonen zijn er ook ruimteclaims voor o.a. werklocaties, recreatie, natuurontwikkeling, voorzieningen en bereikbaarheid in dat gebied. In de NRD komt op het gebied van Noordoostpolder en Urk het gebied ten oosten van Urk naar voren als zoekgebied voor het oefenen en trainen met explosieven, het laagvliegen met helikopters en het landen ermee. Indien het gebied in kwestie wordt aangewezen als zodanig, dan belemmert dit de mogelijkheden voor de facilitering van de

groei van Urk. Wij zien dan ook geen mogelijkheden voor dergelijke onderdelen binnen het grondgebied van de gemeente Urk, of in de directe omgeving van Urk.

Alle (nationale) opgaven

Wij zien het belang van de nationale belangen uit het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie. In de NRD wordt ons inziens echter niet duidelijk hoe *andere* nationale belangen (denk aan woningbouw, energie, klimaat, natuur, water en bodem) integraal tegen elkaar afgewogen worden. Uit de NRD is derhalve onvoldoende te herleiden hoe de ruimtebehoefte van Defensie wordt afgewogen tegen de andere nationale belangen. Zo is ook nog onduidelijk hoe urgent de ruimtevraag van Defensie feitelijk is. Is het bijvoorbeeld echt niet mogelijk om binnen de EU of NAVO verband in het buitenland te trainen c.q. te oefenen. Gelet op het feit dat in de nabije toekomst er meer en meer een stapeling van opgaven ontstaat is een zorgvuldige afweging van al die belangen noodzakelijk.

Explosieventerrein

Uit de NRD blijkt dat de voorkeur uitgaat naar een nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven. Daarbij is een zoekgebied aangegeven, waarbij minimaal 3 km² grond benodigd is en maximaal 7 km². De (onder)grond in de gemeente Urk, waar uitgebreid zal worden, bestaat voornamelijk uit klei. Uit de NRD komt niet voldoende naar voren of klei als ondergrond geschikt is voor het oefenen en trainen met explosieven. Wij verzoeken u dit nader te onderzoeken dan wel nu reeds aan te geven dat niet-zandgronden op voorhand ongeschikt zijn en daarmee niet onderzocht hoeven te worden.

Zoekgebieden

In het NRD wordt voor diverse onderdelen behoorlijk grote zoekgebieden vastgesteld, zonder daarbij concrete locaties te benoemen. Er wordt met name getoetst op milieucriteria en specifieke locatie-eisen. Niet duidelijk is hoe de weging van de criteria en locatie-eisen plaatsvindt. Daarnaast wordt in het geheel niet duidelijk hoe andere belangen (nationaal, regionaal en lokaal) worden meegewogen in dit traject. Hierdoor wordt niet duidelijk hoe de selectie van mogelijke alternatieve locaties gaat plaatsvinden. Wij adviseren u een daarom een gefaseerde MER te doorlopen, waarbij in vervolgfasen steeds verder getrechterd wordt naar alternatieve locaties, totdat hieruit een voorkeurslocatie naar voren komt. Dit doet volgens ons het meeste recht aan de grote belangen die gemoeid zijn met de verdeling van de schaarse grond.

Wij vertrouwen erop dat onze zienswijze wordt meegenomen in het verdere proces en dat de gemeente Urk betrokken wordt bij de nadere uitwerking. Wij zien een reactie op onze zienswijze tegemoet. Voor vragen over deze brief kunt u contact opnemen met [REDACTED] het team Ruimtelijke Ontwikkeling.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en Wethouders van Urk,

Burgemeester,

Gemeentesecretaris,

Gemeente Zeewolde

Gemeentehuis
Raadhuisplein 1

Postbus 1
3890 AA Zeewolde

Telefoon (036) 5229522
Telefax (085) 1108515
E-mail info@zeewolde.nl
Website www.zeewolde.nl

Aan
Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en
Duurzaamheid Ministerie van Defensie
o.v.v. Nationaal Programma Ruimte voor Defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Datum
7 februari 2024

Uw brief/kenmerk

Zaaknummer
00500000074773

Zeewolde

Documentnummer
00500000336559

Contactpersoon

Doorkiesnummer

Onderwerp
Zienswijze NRD NPRD

E-mailadres
info@zeewolde.nl

Geachte heer/mevrouw,

U bent begonnen met het werken aan een Nationaal Programma Ruimte voor Defensie. Hierin staan activiteiten en behoeften waarvoor u ruimte nodig heeft. Voor dit Programma doorloopt u een plan milieueffectrapportage (plan-m.e.r.) procedure om de effecten en locatiealternatieven van de behoeften in beeld te brengen en te beoordelen. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is de inhoudelijke start van de plan-m.e.r. procedure. U heeft naast de NRD een participatieplan opgesteld. De NRD en het Participatieplan liggen tot en met 12 februari 2024 voor een ieder ter inzage met de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen.

Wij zien het belang van een goed functionerende Defensie en hebben kennis genomen van uw plannen. U heeft voor een vijftal behoeften (gedeeltelijk) een zoekgebied in Zeewolde in beeld. Daarom dienen wij deze zienswijze in op de NRD en het Participatieplan.

Meerdere nationale belangen

Allereerst geven wij u mee dat er meerdere nationale belangen zijn waarbij de provincie Flevoland en daarmee ook de gemeente Zeewolde in beeld is. Hierbij moet u onder andere denken aan de 380 KV-verbinding (Ens-Diemen & Ens-Vierverlaten) en de woningbouwopgave. Wij hebben zorgen over een zorgvuldige afweging van alle nationale opgaven, waarvoor het Rijk kijkt naar het grondgebied van Zeewolde. Wij hebben vragen over hoe het Rijk de ruimtevragen voor onder meer voedselvoorziening en voedselzekerheid, energiebeschikbaarheid, bereikbaarheid, woningbouw, natuur, oefengebied voor nood- en voorzorgslandingen en nu ook nationale veiligheid tegen elkaar gaat afwegen en daarna in gaat passen in het ruimtelijk beleid. In de NRD mist ons inziens een verwijzing naar het afwegingskader van de Nota Ruimte.

Wij vragen u daarom om alle nationale belangen integraal af te wegen, omdat al die landelijke opgaven fysieke (en milieu)ruimte, vragen.

Behoeften in Zeewolde

Het grondgebied van de gemeente Zeewolde is in het kader van de NRD bij Defensie in beeld voor meerdere categorieën van behoeften met een ruimtevraag. In de NRD zijn een drietal locaties benoemd onder alternatief 3 bij de opgave 'Versterken en concentreren ondersteunende eenheden' (1.). Daarnaast is het grondgebied van de gemeente aangeduid als zoekgebied voor:

2. Extra locatie grootschalige munitieopslag;
3. Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven (springterrein);
4. Stationering en corridors onbemande drones voor cargo;
5. Helikopterlandingsplaatsen

(Ad1.)Versterken en concentreren ondersteunende eenheden

De drie locaties die onder deze behoefte in alternatief 3 worden onderzocht zijn: locatie Gooiseweg, locatie Spiekweg en locatie Oosterwold. Voor alle drie de locaties geldt dat de grootschaligheid van de gebieden maakt, dat wij alleen op hoofdlijnen kunnen reageren. De zoekgebieden zijn over het algemeen twee keer zo groot als de benodigde ruimte. Dit betekent dat veel agrariërs in onzekerheid zitten. Wij verzoeken u de periode van onzekerheid zo kort mogelijk te laten zijn en de gevolgen voor mogelijke getroffen en te compenseren. Daarom verzoeken wij u in de plan m.e.r. deze zoekgebieden concreter te maken, zodat er meer duidelijkheid komt over naar welke percelen u in Zeewolde kijkt. Daarnaast vragen wij u om de agrarische belangen een meer prominente plek te bieden in uw afwegingskader. De agrarische belangen kunnen met een landbouweffectrapportage in beeld worden gebracht. Met als doel een zorgvuldige afweging van alle belangen.

De gemeente heeft in december 2023 haar omgevingsvisie vastgesteld. In deze visie is de lange termijn visie voor de gebieden vastgelegd. Geen van de locaties is conform deze visie geschikt voor een defensielocatie. Voor de drie locaties hebben wij specifiek de volgende opmerkingen:

Locatie Gooiseweg

De locatie Gooiseweg ligt in het agrarisch gebied conform de recent vastgestelde omgevingsvisie. Voor dit gebied staat de landbouw als drager centraal en zet de gemeente in op het stimuleren van natuurvriendelijke landbouw, omdat hier de 'oergronden' van Zeewolde liggen. Hiermee bedoelen we dat in dit gebied sinds het prille begin biologische landbouw plaatsvindt. Het gebied is daardoor uniek en heeft daarmee een hoge agrarische waarde. Het inzetten van gronden voor een defensielocatie betekent dat er een, voor Europa, Nederland en Flevoland uniek agrarisch gebied verloren gaat. Inpassing van een nieuwe defensielocatie van ongeveer 500 hectare vinden wij niet passen in die ontwikkeling.

Locatie Spiekweg

In de omgevingsvisie valt locatie Spiekweg in de randmeerzone. Dit is een zone die zowel recreatief als agrarisch ingevuld wordt. Deze zone kenmerkt zich met landbouw als drager voor het open landschap, als een modern

landbouwgebied met kansen voor biologische en natuurvriendelijke landbouw met daarnaast veel recreatieve invulling, zoals campings en het scoutinglandgoed. In de visie zien wij dit gebied graag versterkt met recreatief medegebruik. Voor het gebied wordt ingezet op het versterken van de relatie tussen recreatie, agrarisch gebied, natuur en biodiversiteit, met andere woorden: ontwikkelingen die passen bij het karakter van dit gebied. Een kazerne voor ondersteunende eenheden is daar niet passend in.

Locatie Oosterwold

In uw NRD staat de locatie aangeduid tussen de A6 en (ten noorden van) de Vogelweg. Uit het eveneens gepubliceerde alternatievenonderzoek blijkt dat u kijkt naar een locatie ten zuiden van de Vogelweg. Graag ontvangen wij een bevestiging of dit laatste gebied inderdaad in de NRD in beeld is.

De locatie ligt in het agrarisch gebied conform de recent vastgestelde omgevingsvisie. In de visiekaart van dit document is het gebied zowel ten noorden als ten zuiden van de Vogelweg aangeduid als ontwikkeling Oosterwold. Deze ontwikkeling is beschreven in de intergemeentelijke structuurvisie Oosterwold die in 2013 door de gemeenteraden van Zeewolde en Almere is vastgesteld. Deze structuurvisie voorziet in een organische, stedelijke ontwikkeling van dit gebied met in totaal ongeveer 15.000 woningen. Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), de gemeente Almere, de gemeente Zeewolde, de provincie Flevoland en waterschap Zuiderzeeland werken gezamenlijk aan de ontwikkeling van Oosterwold.

Het gaat om een gebied waarbij geen gedetailleerd uitbreidingsplan is vastgesteld, maar een set van spelregels veel verschillende particuliere initiatieven mogelijk maakt. Het gebied biedt ruimte voor het wonen in een groene woonomgeving en voorziet daarmee in de vraag naar groene woonmilieus. Binnen de spelregels worden initiatiefnemers uitgenodigd om het gebied zelf in te richten met stadslandbouw, groen, water en wegen. De inpassing van een nieuwe defensielocatie in Oosterwold zou ten koste gaan van het realiseren van woningen. Het vernieuwende aanbod dat Oosterwold mensen biedt, voorziet bovendien in een gewenste vorm van gebiedsontwikkeling. Inpassing van een nieuwe defensielocatie van ongeveer 500 hectare vinden wij niet passen in die ontwikkeling.

Wij verzoeken u om ons mee te nemen in de onderzoeken die volgen om te komen tot een keuze tussen de verschillende alternatieven. Hiermee kunnen de lokale belangen en de kennis van het gebied bijdragen aan een goede belangenafweging.

(ad 2.) Extra locatie grootschalige munitieopslag

Defensie zoekt een extra locatie voor grootschalige munitieopslag. U heeft een zoekgebied ingetekend op de grens van Zeewolde met de gemeenten Dronten en Lelystad. Dit zoekgebied is niet begrensd en onduidelijk is naar welke omvang en exacte locatie u als defensie op zoek bent. De omvang van de cirkel is dusdanig groot dat een groot deel van het zoekgebied in Zeewolde ligt. Omdat u in deze fase geen strak omlijnd gebied aangeeft, maar een vaag zoekgebied, hebben wij de agrariërs in dit gebied niet actief betrokken bij de informatie die u deelt. Immers weten wij niet om welk gebied het exact gaat en dus ook niet welke betrokkenen moeten worden geïnformeerd. Wij verzoeken u om ons, in de onderzoeken die volgen om te komen tot een meer concretere locatie, mee te nemen. Hiermee kunnen de

lokale belangen en de kennis van het gebied bijdragen aan een goede belangenafweging. Ook verzoeken wij u in beeld te brengen wat de gevolgen zijn van een dergelijke opslag, met andere woorden: welke beperkingen er gelden rondom deze locatie.

(Ad 3.) Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven

U onderzoekt een tweetal alternatieven waarbij Zeewolde in alternatief 2 onderdeel is van een heel groot zoekgebied. Wij vallen binnen de cirkel die u trekt rondom de regio Arnhem - Apeldoorn – Zwolle en de regio Marnehuizen. U stelt in de NRD dat er op dit moment nog geen exacte zoeklocaties zijn aangegeven op basis van GIS locatie onderzoek en dat u dit in het plan m.e.r. gaat doen. Wij verzoeken u om betrokken te worden bij de te maken afwegingen, mocht Zeewolde hiervoor in beeld komen. Hiermee kunnen de lokale belangen en de kennis van het gebied bijdragen aan een goede belangenafweging. Ook vragen wij u in beeld te brengen wat de gevolgen zijn van een nieuw oefenterrein, met andere woorden: welke beperkingen er gelden rondom deze locatie.

(Ad 4.) Stationering en corridors onbemande drones voor cargo

Over Zeewolde ligt een te onderzoeken alternatief voor een corridor. Op basis van het NRD is voor ons onvoldoende inzichtelijk wat dit kan betekenen. Wij willen graag weten wat de corridor betekent voor Zeewolde. Wij willen dat u duidelijke maakt met welke impacten/of hinder Zeewolde te maken kan krijgen? Ook zijn wij benieuwd hoe deze behoefte is afgestemd met het vanuit het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zoeken naar een nieuw oefengebied voor nood- en voorzorgslandingen voor de burgerluchtvaart.

(Ad 5.) Helikopter landingsplaatsen

Ons grondgebied is opgenomen in een zoekcirkel voor het uitbreiden van helikopter landingsgebieden op oefengebieden binnen een straal van 60 km vanaf Schaarsbergen en Nieuw Milligen. Omdat u voor het concentreren en versterken van ondersteunende eenheden ook naar Zeewolde kijkt, willen wij graag van u weten of wij daarbij dan ook moeten denken aan een helikopter landingsplaats op een van de locaties in Zeewolde. Voor ons is nu onduidelijk wat dit zoekgebied betekent en hoe u Zeewolde daarin positioneert. Ook vragen wij u in beeld te brengen wat de gevolgen zijn van een eventuele helikopterlandingsplaats, met andere woorden welke beperkingen er gelden rondom deze locatie.

Participatie

De gemeente Zeewolde hecht veel waarde aan inwonersparticipatie. Wij zijn blij met de door defensie in de NRD voorgestelde participatie. Voor onze inwoners, met name de agrariërs, brengen de plannen van defensie grote onzekerheid met zich mee. Wij onderschrijven dat de communicatie inzake participatie tijdig transparant en volledig moet zijn. We hechten aan een zorgvuldige participatieproces met inwoners en ondernemers van Zeewolde.

Wat naar onze mening ontbrak na de bekendmaking van de NRD is (vroeg)tijdige, transparante en vooral volledige communicatie naar direct betrokkenen, de agrariërs die ondernemen in de nu gepresenteerde onderzoeklocaties voor de vestiging van een centrale kazerne en een grootschalige munitieopslagplaats.

In het plan wordt gesproken over een participatiebijeenkomst in en voor Flevoland. Wij zijn erg benieuwd wanneer deze bijeenkomst gaat plaatsvinden en wat u in Flevoland zult presenteren.

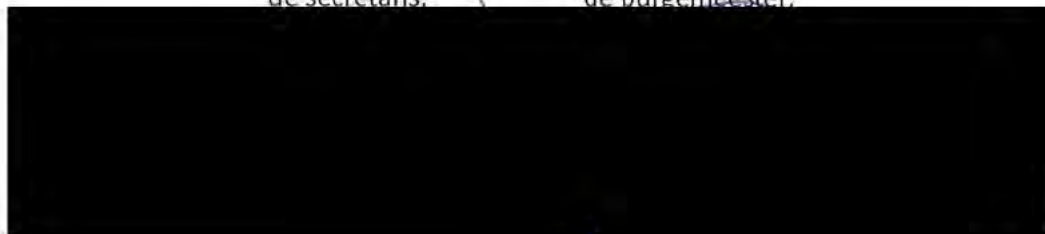
Als gemeente hebben wij een bijeenkomst voor de direct betrokkenen van de drie onderzoeksgebieden georganiseerd. Hierbij was op onze uitnodiging een afvaardiging van defensie aanwezig. Dat hebben wij en de zeer op prijs gesteld. Wij hopen dat wij in een eventueel vervoltraject ook op uw betrokkenheid kunnen rekenen.

Tot slot

Wij willen tot slot benadrukken dat de behoeften uit het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie van nationaal belang zijn. Er ligt een forse zoekvraag op het grondgebied van Zeewolde. Dit vraagt in deze fase van het proces naast de formele stappen zoals genoemd in het participatieplan een nauwe samenwerking met ons als overheid. Het is van belang dat de impact op de lokale gemeenschap zorgvuldig wordt mee gewogen om maatschappelijk draagvlak te creëren. Gekeken naar het nationaal belang gaan wij er vanuit dat het Rijk aan zet is, bij de ruimtelijke procedures om deze behoeften te kunnen realiseren. Dit betekent dat wij ervan uit gaan dat het rijk het projectbesluit dat hiervoor nodig is zelf gaat nemen.

Wij vertrouwen erop dat onze zienswijzen worden meegenomen in het verdere proces en dat de gemeente Zeewolde nauw betrokken wordt bij de nadere uitwerking.

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van Zeewolde,
de secretaris, de burgemeester,

DATUM
6 februari 2024

BEHANDELD DOOR

DIRECT NUMMER

Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en
Duurzaamheid
Ministerie van Defensie
o.v.v. Nationaal Programma Ruimte voor Defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

ONDERWERP

Zienswijze Notitie
Reikwijdte en
Detailniveau (Ruimte
voor) Defensie

ONS ZAAKNUMMER

1000199

BIJLAGEN

UW BRIEF VAN

UW KENMERK

VERZONDEN

Geachte mevrouw, mijnheer,

Met belangstelling hebben wij kennisgenomen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) die u eind december 2023 ter inzage heeft gelegd. Het gaat om een NRD voor de milieueffectrapportage van het *Nationaal Programma Ruimte voor Defensie*. Met deze brief geven wij onze reactie op dit ontwerp.

Als waterschap hebben wij uw NRD getoetst aan de principes van 'Water en bodem sturend' in de ruimtelijke ordening en inrichting. De basis hiervan ligt besloten in het 'niet afwentelen' en het werken aan het robuust natuurlijk fundament. Deze principes raken zowel de keuzes in de ruimtelijke ordening, als ook de inrichting van bedrijven- en/of defensieterreinen.

Naast het toetsten van de NRD aan de hiervoor genoemde principes, hebben wij ook gekeken of de NRD tegemoet komt aan diverse waterschapsthema's waarmee op de verschillende locaties rekening gehouden moet worden.

Wij vragen u 'Water en bodem sturend' sterker in uw afwegingen en criteria te verankeren

U geeft in de NRD aan dat de toekomstige transformatie van de krijgsmacht op verscheidene plekken om meer fysieke ruimte en milieuruimte vraagt. Bij de afwegingen om hiertoe te komen, past het daarom om het water- en bodemsysteem hierin een volwaardige plek te geven. Om met betrekking tot de ruimtevraag van de krijgsmacht de juiste afweging te kunnen maken, is verankering van 'Water en bodem sturend' in het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie noodzakelijk.

Wij merken echter op dat de principes van water en bodem sturend in de ruimtelijke inrichting niet altijd duidelijk in uw afwegingen en criteria terug te vinden zijn. Deze principes betreffen onder andere de volgende uitgangspunten (zie kamerbrief 'Water en bodem sturend' d.d. 25 november 2022):

- Niet afwentelen op toekomstige generaties, naar andere gebieden/functies, van publiek naar privaat,
- Meer rekening houden met extremen,
- In samenhang omgaan met wateroverlast, droogte en de bodem,
- Minder afdekken, minder vergraven, niet verontreinigen,
- Integrale aanpak in de leefomgeving.
- Als afgeweken wordt, geldt dat dit expliciet uitlegbaar en toetsbaar moet zijn en dat doelen nog steeds gehaald worden. Oftewel: Comply of explain.

Het integraal bedoelde principe 'Water en bodem sturend' zien wij in de NRD terugkomen als een selectie criterium dat zich eenzijdig vertaalt naar de eisen

die door u gesteld worden aan de ondergrond en bodemsoort (bijvoorbeeld op tabel 5-2 op pagina 55). Op dezelfde manier neemt u in de factsheets eenzijdig de impact van uw verschillende ontwikkelingen op het grond- en oppervlaktewater mee. Water en bodem sturend is echter meer. Het is in deze voorbeelden ook de impact van uw handelen op de ondergrond/bodemsoort, en ook de vraag wat de huidige en toekomstige situatie van grond- en oppervlaktewater(systeem) betekent voor bijvoorbeeld uw locatiekeuzes.

Voor ons eigen handelen hebben wij de principes van 'Water en bodem sturend' vertaald naar een vijftal redeneerlijnen die wij bij onder de aandacht brengen. Daarbij is een aantal concrete aandachtspunten voor deze NRD geformuleerd.

Een toekomstbestendige samenleving betekent schoon water

Ons doel is dat de waterkwaliteit waar nodig verbeterd, en waar deze goed is, deze in de toekomst niet achteruit gaat. Dit vraagt inspanning. Want als we niets anders doen dan nu, is het resultaat verslechtering van de leefomgeving in plaats van verbetering. Zonder ingrijpen is het een negatieve spiraal: meer inwoners leidt tot meer mobiliteit, meer bedrijvigheid, meer recreatie, en dus tot meer belasting op de waterkwaliteit (zowel in kwaliteit als in temperatuur). De aanpak ligt vaak bij de bron, maar ook bij onze zuiveringsmogelijkheden.

Voor waterkwaliteit missen wij concreet het volgende criterium:

1. Voor alle locaties geldt dat er geen directe of indirecte negatieve invloed mag zijn op de KRW-doelen en/of de waterkwaliteit. Oftewel: lozingen worden beoordeeld op eventuele negatieve effecten op het KRW-doelbereik. Verder zullen eventuele reeds aangelegde duurzame/natuurvriendelijke oevers/vispassages gecompenseerd moeten worden en eventuele nieuw aan te leggen watergangen moeten 'KRW-proof zijn'. Het areaal (mogelijk) te beïnvloeden KRW-waterlichaam zou eventueel een onderscheidend criterium kunnen zijn.

Veiligheid van het gebied is voor de toekomst gewaarborgd

Flevoland is beschermd door een sterke waterkering. We moeten hier zorgvuldig mee omgaan. We weten globaal wat er op ons afkomt: de zeespiegel stijgt en dit heeft effect op de meerpeilen. We houden hier bij ontwikkelingen rekening mee. Toch is er nog veel onzeker. De verwachting is dat de klimaatverandering ook na 2100 verdere zeespiegelstijging tot gevolg heeft, en dus ook het meestijgen van de meerpeilen. Hoeveel en wanneer deze stijging nodig is, is nu nog niet duidelijk. Het is daarom nodig om letterlijk ruimte rondom de waterkeringen te houden, om lock ins en hoge kosten in de toekomst te vermijden. Dat geldt met name voor buitendijkse ontwikkelingen maar ook voor binnendijkse ontwikkelingen. Voor de ruimtelijke ordeningsvraagstukken vraagt dit bijvoorbeeld dat we niet (meer) statisch bouwen in de binnenbeschermingszone dan wel de kernzone van de waterkering. In alle gevallen is flexibiliteit nodig.

Concreet betekent dit in ieder geval het volgende:

1. De veiligheidsnorm van de primaire waterkering (zoals deze in de Waterwet is vastgelegd) zal niet wijzigen naar aanleiding van het aanleggen van een defensierrein. Wel zal, gezien het belang van beide partijen (defensie en waterschap), de primaire waterkering buiten het gebied van defensie moeten vallen. Daarnaast geldt dat de waterkering ten alle tijden zijn functie moet kunnen vervullen en dat de waterkeringbeheerder ten alle tijden de werkzaamheden moet kunnen uitvoeren die binnen onze zorgplicht vallen. Verder moet de kwelsloot vrij kunnen afwateren op het

hoofdwatersysteem. Voor de afvoersloten geldt dat deze vallen onder de schouwplicht en dat ze inspecteerbaar moeten zijn.

Omgaan met extremen betekent ruimte en onafhankelijkheid

Door klimaatverandering komen er meer extremen op ons af. We krijgen te maken met hevige neerslag en langere periodes van droogte. En in de zomer kunnen deze periodes van droogte en heftige regenval elkaar snel afwisselen. Dat leidt tot tegenstrijdige acties: voor droogte wil je water vasthouden, voor het opvangen van hevige neerslag is juist alle ruimte in het watersysteem nodig. Dat vraagt méér ruimte om water op te vangen, te bergen en te kunnen hergebruiken. Het (ruimtelijke) ontwerp draagt hierin bij aan de oplossing: het moet de extremen op kunnen vangen. En – ook in de toekomst – niet voor 'onvoorziene' afwenteling zorgen richting het omliggende gebied.

Voor de ruimtelijke ordening betekent dit bijvoorbeeld een adaptieve inrichting van de leefomgeving, waarbij er voldoende ruimte is voor het bergen van water en het reserveren van meer ruimte in de nieuwe ontwikkelingen om ook flexibel te zijn naar toekomstige onzekerheden.

Hierbij geven we concreet het volgende mee:

1. De verschillende Flevolandse zoeklocaties voor een nieuwe kazerne, beslaan elk een watersysteem dat van groot belang is voor dat gebied en deel uitmaakt van KRW-waterlichamen, en dat ook van groot belang is voor het omliggende gebied. Een kazerneterrein heeft invloed op de wateraan- en afvoer in het gebied, op de bereikbaarheid en het beheer van watergangen. Voorkeur, uit het oogpunt van het waterbeheer, is dan ook vooral om op het Kazerneterrein een 'eigen' watersysteem te hanteren dat loost op, dan wel inneemt van 'ons' watersysteem. Voorwaarde is wel dat de inrichting van dit eigen watersysteem geen (negatieve) effecten heeft op de omgeving.
2. In zijn algemeenheid geldt dat toename van verhard oppervlak moet worden gecompenseerd met open water, conform ons beleid. Let wel: de bergingsnormen die nu vanuit ons beleid vastliggen worden binnenkort verhoogd vanwege nieuwe klimaatscenario's.
3. In de NRD wordt gesproken over regenbestendigheid (rainproof). De kaarten in de zogenaamde klimaateffectatlas zijn daarvoor echter niet te gebruiken. Er moet daarvoor gekeken worden naar de wateroverlast die is bepaald in de watersysteemtoets. Ook kan gebruikgemaakt worden van onze kaart "wateroverlast bij extreme regenbui". Bij de inrichting van een kazerneterrein of munitiedepot dient hiermee rekening gehouden te worden.
4. We attenderen u op het feit dat u in tabel 5-1 Beoordelingskader spreekt over de impact van een hevige bui (120mm per 2 uur). Dit type hevige bui beperkt zich tot een kort moment. Ons inziens is er echter nog een aanvullend scenario dat in dit beoordelingskader meegenomen zou moeten worden: een periode van aanhoudende neerslag. Dit leidt namelijk tot verzadiging van het bodem- en watersysteem met alle gevolgen van dien.
5. Afhankelijk van de beoogde wijze(n) van zelfvoorzienendheid is het goed te weten dat de kwaliteit van het kwelwater verschilt bij de zoeklocaties van de kazerne. Het gebied Zeewolde-Oosterwold heeft de slechtste kwaliteit en gebied Biddinghuizen-Noord de beste. Daarbij hebben deze beide locaties ook de meeste wegzijging. Nader onderzoek naar deze factoren is aan te bevelen met oog op het ontwerp en type(n) van de waterberging, etc.

6. Het gebied Zeewolde-Spiekweg wordt als droogtegevoelig aangeduid door de grote drooglegging. In de praktijk wordt dit echter niet gevoeld omdat hier sprake is van kwel die gebruikt kan worden in droge perioden. Dit is doorgaans kwel van goede kwaliteit. Deze goede kwel zou voor andere plekken in de polder beschikbaar kunnen komen als een kazerneterrein in dit gebied wordt aangelegd. Dit biedt een kans. Denk bijvoorbeeld aan natuurgebieden of aan zoutgevoelige gebieden (voor doorspoeling). Dit kan dus een voordeel opleveren voor andere gebruikers met betrekking tot droogte/waterbeschikbaarheid. Een en ander natuurlijk wel afhankelijk van de inrichting.

Vanuit het bodemsysteem wordt een robuuste leefomgeving ontwikkeld

Op basis van enkele kaarten wordt duidelijk dat onze bodem niet stilstaat. Bodemdaling heeft grote gevolgen voor de huidige inrichting van ons gebied. Deze bodemdaling is het gevolg van venige lagen die in de loop van de geschiedenis in onze bodem zijn ontstaan. Er zijn nu al gebieden, bijvoorbeeld ten zuidoosten van Emmeloord, waar de huidige functie (hoogwaardige landbouw) niet meer houdbaar is. In een robuuste leefomgeving zijn de functies op de mogelijkheden van het systeem ter plaatse afgestemd. In bodemdalingsgebieden of gebieden met een slappe bodem zal in het ontwerp rekening gehouden moeten worden met de juiste inrichting om zo hoge onderhoudskosten in de toekomst zo veel mogelijk te voorkomen. De beheers- en onderhoudskosten in gebieden met een slappe bodem of met bodemdaling manifesteren zich immers vaak pas na tientallen jaren. Belangrijk is daarom om bij de ruimtelijke afweging van ontwikkelingen in deze gebieden rekening te houden met de beheers- en onderhoudskosten op de lange termijn, door te kiezen voor een aangepast ontwerp of toch te kiezen voor een andere ruimtelijke bestemming.

Concreet geven we graag het volgende mee:

1. Voor de landbouw betekenen bodemdaling, hoge grondwaterstanden en beperkte drooglegging een grote druk op de bedrijfsvoering. Vooral het gebied Zeewolde-Gooiseweg heeft hier nu al last van en de huidige, hoogwaardige landbouw staat hier onder druk. Van de vier locaties zijn de gebieden Biddinghuizen-Noord, Zeewolde-Oosterwold en Zeewolde-Spiekweg wat betreft dit onderwerp juist het meest geschikt voor huidige, hoogwaardige landbouw.
Voor een defensierterrein lijkt bodemdaling in de Flevolandse situatie daardoor een beperkt probleem, omdat er geen grondwaterafhankelijke activiteiten zijn, gebouwen worden onderheid en wegen worden vaak opgehoogd. Wel zal bij de aanleg rekening moeten worden gehouden met verdere bodemdaling (eventueel, onder voorwaarden, mogelijk te beperken door verhoging van het peil, dit in tegenstelling tot wat bij de landbouw mogelijk is).
2. Alle zoekgebieden voor de kazernes en munitiedepots kennen in meer of mindere mate een opbarstrisico. Bij een groot opbarstrisico zijn waarschijnlijk extra maatregelen nodig tijdens de realisatiefase van een kazerne- of munitieterrein en gelden voorwaarden voor het ontwerp van de waterberging.

Er moet tijdig geanticipeerd worden op een toename van het afvalwater

Onze zuiveringen hebben beperkingen en mogelijkheden. De keuzes in de ruimtelijke ordening zijn mede bepalend voor de leefbaarheid in ons gebied.

Keuzes in ruimtelijke ordening bepalen ook de kosten van de afvalwaterketen. Want: de samenstelling van het influent (dus ook afvalwater van bedrijven etc.) in combinatie met de zuiveringscapaciteit en type zuivering, bepalen of we de eisen kunnen halen.

Voor de ruimtelijke ordening vraagt dit een vroegtijdige betrokkenheid bij ruimtelijk planvorming: we hebben tijdig concrete informatie nodig over de toename van het afvalwater om te zorgen dat de capaciteit van de zuiveringen hierop is ingericht. Daarbij is het goed om te weten dat het waterschap hierin ook kampt met de bekende netcongestie: meer zuiveren betekent een toename van het stroomgebruik. Dit is niet altijd mogelijk.

Voor afvalwater missen wij concreet het volgende toetsingsaspect:

1. Is een goede aansluiting/ontsluiting mogelijk inzake inzameling, transport en zuivering van afvalwater? Het debiet van de omvang van de kazerne kan namelijk niet op het huidige systeem. Op de aanwezige plekken liggen geen of kleine diameterleidingen. Naast de benodigde uitbreiding van het transportstelsel, is het ook nog van belang te onderzoeken/bepalen op welke afvalzuiveringsinstallatie kan worden afgevoerd i.v.m. krapte.

De principes van 'Water en bodem sturend' en onze daaruit volgende redeneerlijnen hebben onder andere in zich dat er niet alleen naar het effect van ontwikkeling op de omgeving wordt gekeken, maar dat bijvoorbeeld ook de bestaande en/of toekomstige fysieke gesteldheid van water en/of bodem meegenomen wordt in de nodige afwegingen. Een handig hulpmiddel hierbij kunnen de door ons ontwikkelde kaartverhalen zijn. Deze zijn te vinden op <https://www.zuiderzeeland.nl/waterenbodemsturend>. Hierin wordt in vijf kaartverhalen uitgelegd wat Water en bodem sturend betekent voor de leefomgeving.

Graag zien wij in uw afwegingen en criteria met betrekking tot locatiekeuzes voor kazerne, munitieopslagplaatsen en dergelijke, deze bovenstaande principes van 'Water en bodem sturend' en de concrete aandachtspunten terug.

Wij hopen met deze zienswijze een zinvolle bijdrage geleverd te hebben aan het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie. We gaan er van uit dat hiermee de juiste afwegingen kunnen worden gemaakt waardoor een toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling ontstaat die tegemoet komt aan de beoogde transformatie van de krijgsmacht.

Wij zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,
het college van Dijkgraaf en Heemraden
van Waterschap Zuiderzeeland,

de secretaris-directeur,
{{esl:Signer1:Signature:size(200,50)}}}

de dijkgraaf,
{{esl:Signer2:Signature:size(200,50)}}}

